

דו"ח מצב אנוסט 2003

אזור H-2, חברון

עזיבה של פלסטינים כתוצאה מנוכחות המתנחלים בעיר

בניגדם

מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים (ע.ר.)
بتسليم - مركز المعلومات الإسرائيلي لحقوق الإنسان في الأراضي المحتلة
B'TSELEM - The Israeli Information Center for
Human Rights in the Occupied Territories

אזור H-2, חברון

עזיבה של פלסטינים כתוצאה מנוכחות המתנחלים בעיר

דו"ח מצב, אוגוסט 2003

בצלם הוא ארגון זכויות אדם עצמאי שהוקם בשנת 1989 במטרה לתעד את הפרות זכויות האדם בשטחים ולהביאן לידיעת קובעי המדיניות והציבור הרחב. ממצאי בצלם מבוססים על עבודת שטח ותחקירים עצמאיים וכן על מקורות רשמיים, עתונות ונתוני ארגוני זכויות אדם ישראלים, פלסטיניים ובינלאומיים.

תחקיר וכתיבה: שלומי סויסה

עריכה: יעל שטיין

ריכוז מידע: מאיה ג'ונסטון, תומר גרדי, סוהאד סקאללה, רוני שניידרמן

עבודת שטח: מוסא אבו השהש

תצלום השער: נתי שוחט, רויטרס

בצלם מבקש להודות לעו"ד שלמה לקר על סיועו בהכנת הדו"ח.

מאפיינים סוציו-אקונומיים נמוכים: כתוצאה ממאמצים אלה עלה מספר התושבים בקסבה לכ-2,500 ערב פרוץ אינתיפאדת אל-אקצא.

ב-29.9.00 פרצה אינתיפאדת אל-אקצא ומעשי האלימות משני הצדדים התגברו בצורה משמעותית. 11 מתנחלים בחברון ובקריית ארבע נהרגו מאז תחילת האינתיפאדה על-ידי פלסטינים, בהם שלהבת פס, תינוקת בת עשרה חודשים. בנוסף, פלסטינים ירו ופצעו מתנחלים, השליכו עליהם בקבוקי תבערה ויידו עליהם אבנים.

מעשי האלימות של המתנחלים בעיר כנגד הפלסטינים התגברו אף הם. ברוב המקרים נמנעו כוחות הביטחון מלנקוט צעדים נגד המתנחלים האלימים ולהגן על הפלסטינים. הצבא הטיל עוצר כמעט מוחלט על אזור H-2 ואלפי עסקים נסגרו. המצב הקשה באזור H-2 הביא תושבים רבים לעזוב את המקום. רוב התושבים שנשארו חסרים את האמצעים לעבור למקום אחר, שברוב המקרים יהיה יקר יותר.

דו"ח זה עוסק בתנאי החיים של הפלסטינים באזור H-2 ובחלק מהגורמים שהביאו פלסטינים רבים לנטוש את בתיהם באזור הקסבה: אלימות המתנחלים ואי-אכיפת החוק עליהם, אלימות כוחות הביטחון, העוצר הממושך וסגירת החנויות והשווקים על-ידי צה"ל. הדו"ח עוסק גם באזור באב א-זאווייה, שלפי הסכם חברון נמצא אמנם באזור H-1, אולם מאז מבצע "חומת מגן" כוחות הביטחון נמצאים בו באופן שוטף.

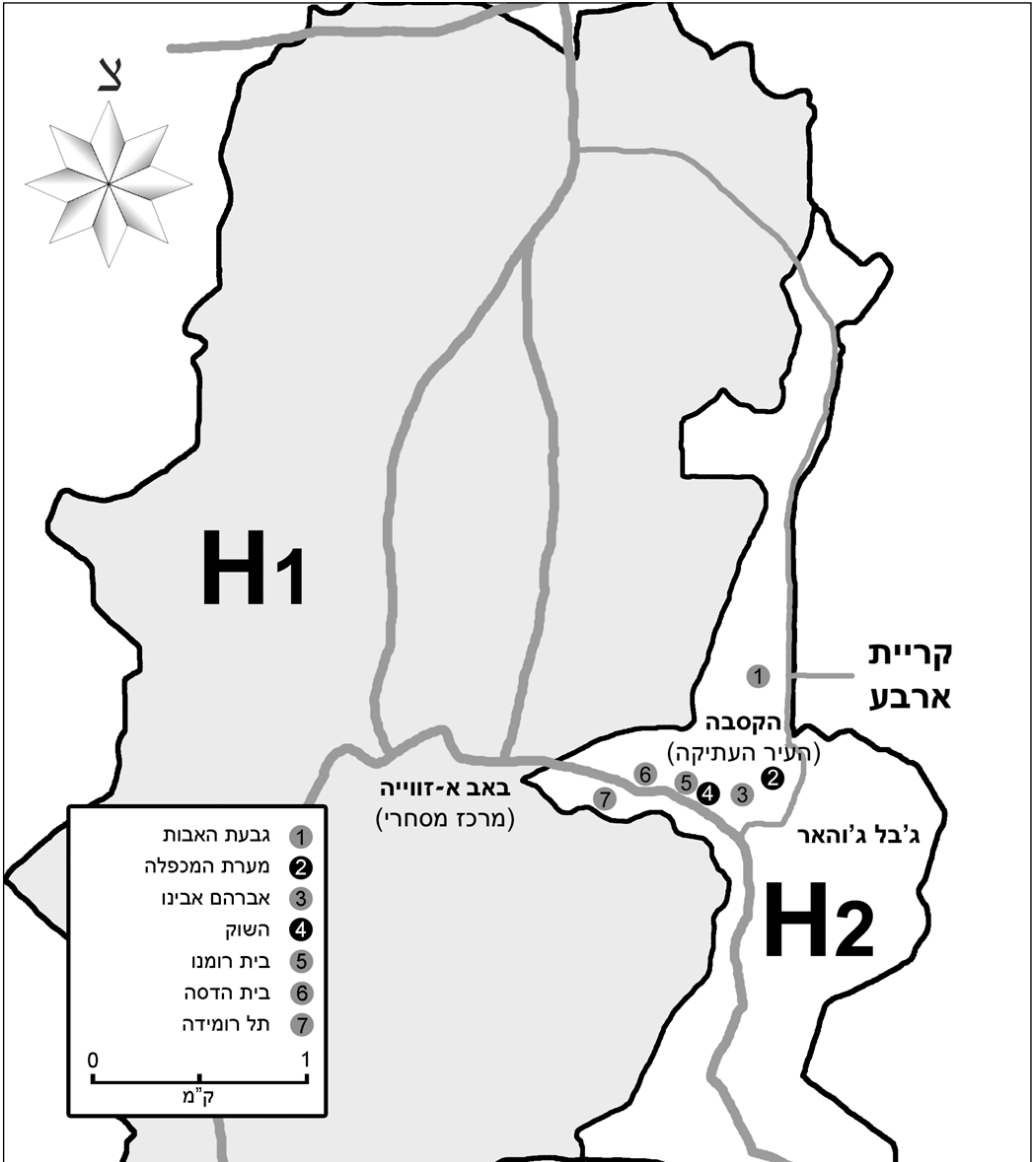
העיר חברון היא העיר הפלסטינית היחידה בגדה המערבית שבליבה התנחלות. מסיבה זו היתה חברון העיר היחידה בגדה בה לא עסק הסכם הביניים שנחתם ב-1995 וצה"ל לא נסוג ממנה כמו משאר הערים. ב-1997 נחתם הסכם חברון והעיר חולקה לשניים: אזור H-1, המשתרע על כ-18 קמ"ר ובו מתגוררת רוב האוכלוסייה, נמסר לשליטה פלסטינית מלאה. אזור H-2, המשתרע על כ-4.3 קמ"ר, נותר בשליטה ביטחונית ישראלית ולרשות הפלסטינית נמסרו רק הסמכויות האזרחיות הקשורות לתושבים הפלסטינים. באפריל 2002, במהלך מבצע "חומת מגן", נכנס צה"ל שוב לאזור H-1. נכון לכתיבת דו"ח זה מתגוררים באזור H-2 כ-35,000 פלסטינים, מתוך כ-150,000 תושבים בחברון כולה, וכ-500 מתנחלים, רובם בעיר העתיקה במקומים הסמוכים זה לזה: שכונת אברהם אבינו, בית רומנו, בית הדסה ותל-רומיידא.

מתחילת המאה העשרים ועד לחתימה על הסכם חברון התדלדלה האוכלוסייה הפלסטינית בעיר העתיקה מסיבות דמוגרפיות-אורבניות והקסבה (העיר העתיקה) התרוקנה כמעט לגמרי. צפיפות הדירור במבנים המיושנים, במקביל לעליה ברמת החיים והתרחבות המשפחות, גרמו לנטישה של הקסבה לטובת מגורים מרווחים יותר.

לאחר החתימה על הסכם חברון השקיעה הרשות הפלסטינית באמצעות הוועדה לשיקום חברון (HRC) משאבים רבים בפיתוח הקסבה, בשיפוץ ובעידוד תושבים לעבור לגור בה, כולל מתן הנחות במיסים ופטור מתשלום חשבונות מים וחשמל. מדיניות זו הביאה לכך שרוב האוכלוסייה שעברה להתגורר בקסבה היתה בעלת

1. דני רובינשטיין, "העיר שחולקה לה יחדיו", הארץ, 15.1.99; עדה אושפי, "מסדרון ארוך של שנהא", הארץ, 11.8.00.

מפת העיר חברון

נטישת אזור הקסבה

בסך הכל התגוררו בשלושת הרחובות האלה 169 משפחות בספטמבר 2000. במהלך האינתיפאדה הנוכחית נטשו 73 משפחות – המהוות כ-43% מכלל המשפחות שגרו במקום לפני שפרצה האינתיפאדה – את בתיהם.

באזור H-2 פעלו בעבר השוק הסיטונאי, שוק הירקות, אלפי חנויות ואזור תעשייה. היום עבר המרכז המסחרי של העיר לאזור H-1, שכן ישראל מונעת כמעט לחלוטין פעילות מסחרית באזור H-2.

על פי הערכות שונות, מאז תחילת האינתיפאדה הנוכחית נסגרו באזור H-2 בין 2,000 ל-2,500 עסקים בקסבה ובבאב א-זויה² ברחוב אל-קאסבה ישנן כ-500 חנויות, אולם רק 15 מתוכן נפתחות אחת לכמה ימים, למשך השעות הספורות בהן מוסר העוצר. עשר מאפיות ועשר מסעדות שהיו ברחוב נסגרו, חלקן נפתחו מחדש ב-H-1. ברחוב א-שלאלה הקטנה ישנן 130 חנויות משני צידי הרחוב, שכולן נסגרו. לבעלי העסקים אין גישה לחנויותיהם והמעבר ברחוב אסור על פלסטינים שאינם תושבי הרחוב. ברחוב א-שוהאדא סגורות כל החנויות וחלקן נפרצו על-ידי מתנחלים במהלך האינתיפאדה.

סימן נוסף לעזיבת האזור הוא מספר התלמידים בבית הספר "קורדובה" מול בית רומנו, שירד מכ-500 תלמידים ערב האינתיפאדה לכ-130 היום. ח'אלד קאוואסמי מ-HRC מסר לבצלם שערב האינתיפאדה הייתה רשימה של כ-800 בקשות של פלסטינים המעוניינים לעבור ולהתגורר בקסבה. כיום עומד מספר הבקשות על עשר בלבד.

הקסבה נמצאת במתחם שבין מערת המכפלה לבין המחסום המוצב בקצה רחוב א-שוהאדא, דרכו עוברים לבאב א-זויה (כיכר השוטר) ולאזור H-1. בקסבה ישנם מבנים עתיקים, סמטאות ומעברים צרים ובסמוך לה שכן בעבר הרובע היהודי. מוקדי ההתנחלות בחברון נמצאים באזור זה.

לא ניתן לקבוע באופן מדויק כמה פלסטינים עזבו את אזור הקסבה מאז פרצה האינתיפאדה, שכן בשל העוצר הממושך המוטל באזור H-2 והאיסור המוחלט על תנועת פלסטינים בחלק מהרחובות לא ניתן לאסוף נתונים באופן רציף.

מתחקיר בצלם עולה כי יש קשר בין קרבת מגורי הפלסטינים לבתי המתנחלים בקסבה ומספר הפלסטינים שנטשו את האזור. בשאר השכונות באזור H-2, פחות משפחות עוזבות את בתיהן.

בצלם בדק שני רחובות מרכזיים באזור H-2. ברחוב אל-קאסבה, הרחוב הראשי של העיר העתיקה, גרו לפני שפרצה האינתיפאדה כמאה משפחות. במהלך האינתיפאדה עזבו את בתיהן ברחוב שלושים משפחות, הכוללות כ-250 נפשות. ברחוב א-שלאלה הקטנה, הנמצא בין בית הדסה לבית רומאנו, גרו לפני פרוץ האינתיפאדה 24 משפחות. 15 משפחות עזבו במהלך האינתיפאדה הנוכחית.

צה"ל מנע מאנשי בצלם להיכנס לרחוב א-שוהאדא על-מנת לבחון כמה משפחות שהתגוררו בו עזבו את בתיהן. מבדיקה עם תושבי הרחוב עולה כי מתוך 45 משפחות שהתגוררו ברחוב בעבר נותרו בו היום 17 משפחות בלבד.

2. ההערכה הנמוכה נמסרה על-ידי ח'אלד קאוואסמי מ-HRC. ההערכה הגבוהה היא של הלשכה הפלסטינית למסחר, מחוז חברון.

החיים בקסבה של חברון

עדותו של נידאל פאריד חמידאן אל-עוויווי, בן 34, נשוי ואב לשבעה, עובד עיריית חברון, תושב הקסבה בחברון:

אני נשוי ואב לשבעה ילדים, הבכור בן 14 והקטן בן שנה וחצי. אני מתגורר בדירה בבית מגורים ישן, שירשתי מאבותיי. הבית נמצא בקסבה של חברון, בכניסה לשוק הירקות הישן, והוא צמוד להתנחלות אברהם אבינו. בדירה שלי יש שלושה חדרים, מטבח ושירותים. שני חדרים נמצאים בקומה השלישית וחדר קטן נוסף בנוי על הגג. אנחנו מתגוררים בשני החדרים שבקומה השלישית כי הצבא הקים עמדת תצפית על הגג והחיילים אוסרים עלינו לעלות לחדר השלישי שנמצא עליו.

אני עובד כמפקח בעיריית חברון. שכרי החודשי הוא 1,112 ש"ח. אולם מאז ה-15.11.02 אני לא יכול לצאת לעבודה בגלל העוצר שמוטל על השכונה.

עברתי להתגורר בדירה הזו לפני שבע שנים. במשך כל התקופה שבה אנחנו גרים במקום אנחנו סובלים מהתנכלויות לנו ולרכושנו. גם המתנחלים וגם החיילים מציקים לנו כל הזמן. רמת ההטרדות גברה לאחר שפרצה אינתיפאדת אל-אקצא. אנחנו רוב הזמן נמצאים בעוצר. למצב זה יש השפעה רבה על תנאי המחיה שלי ושל משפחתי. בעבר הייתה לי עבודה נוספת בחברת המכוניות אבו עישה. משכורתו במקום הייתה 1,600 ש"ח בחודש. משרדי החברה פעלו בזמנו באזור H-2, אך הם נסגרו.

בגלל העוצר, אני ואשתי מנותקים כמעט לחלוטין מהחברים שלנו וממשפחתנו. כל הזמן אנחנו כלואים בבית כמו אסירים והקשרים החברתיים שלנו עם חברינו וקרובינו נקטעו. הפעם האחרונה שביקרתי אצל הוריי הייתה בחג. קורה לעיתים שעוברת תקופה ארוכה של יותר מחודשיים עד שאני מצליח לבקר אצלם.

מצבנו הכלכלי התדרדר ומשכורתנו הדלה אינה מספיקה לצרכי המשפחה. נאלצתי לנתק את קו הטלפון ואני גם לא יכול לקנות רהיטים וציוד הכרחי אחר במקום זה שמתבלה. באשר למזון, אנחנו מסתפקים במינימום ההכרחי.

העוצר המתמשך וההטרדות השפיעו גם על השכנים שלנו, שחלקם עזבו ועברו להתגורר באזור H-1. בקטע של מאתיים מטרים ברחוב, מהכניסה לקסבה ועד לביתי, נותרו רק שש משפחות מתוך 23 שגרו כאן קודם. 240 חנויות נסגרו בקסבה בקטע שבין הכניסה לקסבה ועד מערת המכפלה. מספר רב של בעלי עסקים שסגרו את עסקיהם במקום פתחו עסקים חדשים או עברו לחנויות אחרות באזור H-1. גם השוק סגור עכשיו. הצבא לא הסתפק בכך שהחנויות סגורות לתקופות ארוכות ובשבועיים האחרונים ריתק את הדלתות ליותר מעשרים חנויות שקרובות להתנחלות אברהם אבינו.

ההתנכלויות לי ולמשפחתי התחילו עוד לפני שפרצה אינתיפאדת אל-אקצא. בתאריך 26.8.98 אני ואשתי אושפזנו בבית חולים עקב שאיפת עשן, כאשר מתנחלים מההתנחלות אברהם אבינו הציתו את החלק התחתון של ביתנו. בתקופת האינתיפאדה, בתאריך 4.8.02 חייל אחד התנפל על בני, סעיד, בן ה-14 ודחף אותו אל שער ברזל. כתוצאה מכך נגרם לו שבר בגולגולת והוא אושפז. בתאריך 5.9.02 חייל ישראלי זרק אבן גדולה, שמשקלה היה יותר משלושה ק"ג, על בני, ר'אזי, בן השלוש שכרכב על אופניים עם אחיו סעיד ליד הבית כשהיתה הפסקה בעוצר. השוק השמאלית של ר'אזי נשברה בשני מקומות והוא אושפז בבית חולים.

בתאריך 22.12.02 חסם צה"ל את הכניסה לשוק הירקות בעפר ואבנים. העפר והאבנים הצטברו בכמויות גדולות בכניסה לביתנו ואי אפשר היה לפתוח את השער. כל בני המשפחה היו בבית, פרט לבנותיי, סעאד בת השבע וסוהאד בת השש, שהיו בבית הספר. הן הצליחו לחזור הביתה רק לאחר ארבעה ימים, כאשר עיריית חברון פינתה את העפר משער הבית. ביום הראשון הוכרז על עוצר באזור והצבא לא התיר לעובדי העיריה לסלק את העפר באותו יום. גם זרם החשמל נותק באותו יום בידי הצבא. ביקשתי מאחד הקצינים שיאפשר לעובדי התחזוקה של העירייה לחבר את הכבל ולחדש את אספקת החשמל, אך הוא סירב. נותרנו בלי חשמל במשך עשרה ימים. לבסוף העירייה חיברה אותנו לכבל חשמל אחר כי הכבל שנתק עובר בהתנחלות אברהם אבינו.

3. העדות נגבתה על-ידי מוסא אבו הששה ביום 2.03.2024.

החיילים שנמצאים בנקודת התצפית שעל גג ביתנו נכנסים לבית פעמיים בשבוע בממוצע. בעבר הם היו נכנסים אחת ליום, לטענתם כדי לערוך חיפוש.

ביום שבו נקבר המתנחל נתנאל עוזרי, לפני כחודשיים, עלו מתנחלים על גגות כל הבתים סביב ביתי. הילדים לא יכלו ללכת לשירותים שנמצאים בנפרד מחדר השינה, משום שהמתנחלים בחוץ יכלו לראות את כל מי שהולך לשירותים. התקשרתי לעירייה, דיברתי עם ראש העיר והסברתי לו את הבעיה. ראש העיר אמר לי שיש לו חבר, קצין משטרה ישראלי, והוא יבקש את עזרתו. אחרי שעה הגיעו קצין משטרה וקצין משמר

הגבול והביאו איתם קופסת מתכת. הם אמרו שאינם יכולים לאפשר לנו ללכת לשירותים, נתנו לנו את הקופסה ואמרו שנשתמש בה במקום שירותים. קצין משמר הגבול אמר לי שהוא במקומי היה קונה רובה ויורה בעצמו, רק לא לחיות בצורה כזו.

זהו פרק מעלילות חיינו בבית הזה. אני חושב שמה שעושים לי ולמשפחתי נועד לכפות עלי לעזוב את הבית ולעבור דירה. אני לא יכול לעזוב את הבית, כי אין בבעלותי בית אחר ומשכרתי לא מאפשרת לי לשכור בית אחר. אני גם מאמין שאם אעזוב את הבית המתנחלים ישתלטו עליו ואני לא מוכן לזה.

איי-אכיפת החוק על מתנחלים

מאז הקמת ההתנחלות בחברון הביא החיכוך בין המתנחלים לבין הפלסטינים לתקריות אלימות רבות. פגיעות בנפש וברכוש הפכו מזמן לעניין שיגרתי בחברון.

משפצה אינתיפאדת אל-אקצה גברו מעשי האלימות. בשנתיים וחצי האחרונות הרגו פלסטינים 11 תושבי חברון וקריית ארבע, בהם שלהבת פס, תינוקת בת עשרה חודשים, שצלף פלסטיני ירה בה ב-26.3.01. בנוסף, יידו פלסטינים אבנים ובקבוקי תבערה לעבר מתנחלים וירו עליהם. מערכת הביטחון מגיבה למעשים אלה בחומרה, לא פעם תוך הפרת זכויות האדם של האוכלוסייה הפלסטינית.

פגיעות של מתנחלים בפלסטינים נעשות בין אם בתגובה לפגיעה של פלסטינים במתנחלים ובין אם בלי קשר לאירועים אלה. בין השאר, מתנחלים תקפו פלסטינים, שרפו חנויות ומבנים, יידו אבנים וניסו להשתלט על מבנים. במקרה החמור ביותר הרגו מתנחלים את ניבין ג'מג'ום, ילדה בת 14. ברוב המקרים של המקרים, מערכת הביטחון כמעט ואינה מנסה למנוע מעשים אלה ואינה נוקטת בצעדים נגד מפירי החוק לאחר התרחשותם.⁴

מצגת שהכין המינהל האזרחי מתארת את מעשי האלימות בחברון ומעידה על כך שמערכת הביטחון מודעת היטב למציאות זו. על-פי המצגת, מעשי האלימות של מתנחלים הם מהלכים מתוכננים היטב, שנועדו להרחיב את היישוב היהודי בחברון ולגרם לפלסטינים לעזוב את בתיהם באזור H-2. זהו ניתוח המצב על פי המצגת:⁵

עקרונות מנחים של הישוב היהודי

- חברון היא עיר יהודית וליהודים זכות ראשונים בה.
- באזור H-2 יש רכוש יהודי גזול ברשות הפלסטינים. יש להשיב הרכוש הזה לידיים יהודיות.
- על הישוב לחתור לפיתוח ולהתרחבות מתמדת על-מנת לבסס את קיומו.
- השלטון הינו כלי להגשמת מטרות הישוב ותו לא.
- ארועי האינתיפאדה הוכיחו את צדקת המתנחלים, ונתנו להם לגיטימציה לעבור על החוק.

רקע כללי

- עוד לפני פרוץ האינתיפאדה דווחו מאות אירועים של הפרות חוק על-ידי המתנחלים כלפי הפלסטינים, משקיפי TIPH, זרים, צה"ל משטרת ישראל ואנשי המנהל.
- מדובר באלימות מילולית, אלימות פיזית, פגיעה ברכוש והסגת גבול.
- גלי אלימות בעקבות הריגת יהודים מבני ההתנחלות.
- ירידה ברמת ובקצב של הפרות החוק מסוף שנת 2001 ועד לכתובת הדו"ח בעקבות פעילות צבאית, הגבלות תנועה על הפלסטינים, ולחץ על המתנחלים להורדת האלימות.

השיטה

- המנהיגות של המתנחלים מזהה יעד מתאים לצרכיה.
- בני נוער/צעירים פורצים למקום, מרוקנים/שורפים את תכולתו ומשאירים אותו פרוץ.
- הם מתגנבים בחשאי למקום ומנסים "להתקבע" במקום.

נג'אתי א-שעראווי, בן 59, אב לשמונה ילדים, תיאר בעדותו כיצד השתלטו מתנחלים על ביתו, בדומה למתואר במצגת:⁶

נולדתי וגדלתי בבניין ישן בן עשרה חדרים שנבנה לפני כ-150 שנה. הבעלות על הבניין התחלקה בינינו ובין משפחת א-סיאג' מחברון. בבית הזה התחתנתי וגם הולדתי שמונה ילדים. אחד מאבות אבותי קנה את הבניין מיהודי אחד וברשותי מסמכים שמוכיחים את הקנייה. אני ומשפחתי גרנו בדירה בקומות השלישית והרביעית, ששטחה 120 מ"ר ויש בה שלושה חדרים, שירותים ומטבח. הבניין נמצא בכניסה לשוק בקסבה וצמוד להתנחלות בית רומאנו.

4. בנושאים אלה ר' דו"חות בצלם, הסכמה שבשתיקה - מדיניות אכיפת החוק על מתנחלים בשטחים, מארס 2001, דין לעצמם - אי-אכיפת החוק על מתנחלים שתקמו פלסטינים בתגובה לפגיעה באזרחים ישראלים, אוקטובר 2001; עמדים מעג - אי-אכיפת החוק על מתנחלים בחברון 26.7.02-28.7.02, אוגוסט 2002.
5. "הפרות חוק - יהודים באירועי 'נאות ושפלי' - העיר חברון" (להלן: המצגת).
6. העדות נבנתה על-ידי מוסא אבו הששה ביום 13.3.03.

מהרהיטים לא היה חסר דבר. השוטרים ביקשו שאגיש תלונה נגד המתנחלים וכך עשיתי.

בימים שלאחר מכן המתנחלים הגיעו לביתי ולביתו של דניס. הם גם צבעו את ביתו של דניס והתקינו בו דלתות וחלונות. כך נהיה ברור לי, לשוטרים ולמינהל האזרחי שהמתנחלים השתלטו על הבית.

אני ועזמי דניס הגשנו תביעה נגד תפיסת הדירות שלנו בידי מתנחלים בסיוע ועדת הבינוי בחברון. בסופו של דבר המתנחלים קיבלו צו לפינוי שתי הדירות. מאוחר יותר שברו חיילים את השער הראשי ואיפשרו לנו לחזור לבתים שלנו. לא יותר מחצי שעה אחר כך חזרו המתנחלים ומחו נגד הצו. התוצאה הייתה ששתי הדירות הוכרזו שטח צבאי סגור ועד עכשיו אסור לנו לחזור לבתים שלנו.

אני ומשפחתי גרים עכשיו בביתו של בני אחמד שהוא רווק. אנחנו מתגוררים שבעה אנשים בבית. אחי עזרו לי לגמור את הבנייה. אני עדיין ממתין לביטול הצו הצבאי כדי שנוכל לחזור לביתי בקסבה. יותר מפעם אחת ראיתי מתנחלים נכנסים ויוצאים מהבית, אבל לא ברור לי אם הם גרים בו. כבר ארבעה חודשים מוטל עוצר מתמשך על האזור ואני לא יכול להגיע לדירה.

המצגת שהכין המינהל האזרחי מצביעה לא רק על כך שמערכת הביטחון מודעת למעשי האלימות, אלא גם על כך שהחוק לא נאכף כנדרש על מתנחלים שמפירים אותו. כפי שנכתב במצגת:

- פעולות יהודים בחברון, כפי שתוארו, מצטיירות גם אם אין זה נכון, כאילו נעשות בחיפוי השלטון הישראלי, שכן אין נתונים חדים, ברורים, וכמותיים שזרוע אכיפת החוק הישראלית יכולה להציג פנימה והחוצה, גם כפועל יוצא של אכיפת חוק וגם לצרכי הסברה והזמנת שמועות.

- מדינת ישראל נראית רע מאוד בכל הקשור לשלטון החוק בחברון.⁷

מסקנה זו אינה חדשה. דו"חות של ארגוני זכויות האדם שהתפרסמו במהלך השנים ודיווחים שהופיעו בכלי התקשורת, סיקרו נושא זה בהרחבה. וועדות רשמיות שהוקמו לבחינת הנושא הגיעו למסקנה דומה. ב-1982

עד ראשית שנות השמונים גרנו בבניין בלי הפרעות. אחרי ההתקפה על בית הדסה ב-1980 התיישבו מתנחלים בבית הספר אוסאמה בן מונקז, שנקרא מאז בית רומאנו. הבית והמשפחה הפכו למטרה למעשי אלימות חוזרים ונשנים של המתנחלים. הם נהגו לזרוק עלינו אבנים ואשפה ואיימו עלינו כדי להכריח אותנו לעזוב את הבית. הם גם שלחו אלינו מתווכים שניסו לשכנע אותנו למכור את הבית. רוב בני המשפחה סבלו מהתנכלויות ומכות ממתנחלים ומחיילים ישראלים. למרות האלימות וההתנכלויות המשכנו לגור בבית, אבל השכנים, בני משפחה א-סיאג', נטשו את הבית ועברו לגור באזור אחר בחברון מיד לאחר הקמת ההתנחלות בבית רומאנו. אני ומשפחתי לא עברנו כי לא מצאנו דירה במקום אחר.

האלימות מצד המתנחלים המשיכה ואפילו התגברה בשנות התשעים, בייחוד לאחר הקמת המבנה החדש בבית רומאנו. המבנה יותר גבוה מהבית שלנו ומשקיף עליו והמתנחלים נהגו לעמוד על הגג ולזרוק עלינו אבנים ואשפה. הגשתי עשרות תלונות למשטרת ישראל נגד המתנחלים אבל לא יצא מהן כלום. המשכנו לגור בבית ולסבול את ההצקות וההטרדות.

ב-20.1.91 בני אחמד, שהיה אז בן שש, איבד את עינו הימנית מפגיעת רימון הלם שזרקו חיילים. נערך משפט בנושא זה ולבני נפסקו פיצויים בסך 115 אלף ש"ח.

בתאריך 12.9.02, עברתי עם המשפחה לגור בבית שעוד לא גמרו לבנות, שעומד על קרקע ששייכת לבני אחמד, זה שאיבד את עינו. השטח נמצא בשולי העיר חברון באזור אל-חאאו. עברנו לשם רק באופן זמני, בגלל העוצר המתמשך, הלחץ וההתנכלויות. תיכננו לחזור לדירה כשיגיע החורף ולכן השארתי בדירה רהיטים. כנראה שלמתנחלים נודע שעזבתי את הבית. כשהגעתי לראות את מצבו, בתאריך 1.10.02, ראיתי שהשער הראשי בכניסה לבית שלנו ולבית של השכן שלנו, עזמי דניס, אותה הוא השכיר עוד לפני שנים לעיריית חברון, מרותך. בהתחלה לא הבנתי מה קרה. התקשרתי מייד למשטרת ישראל ושוטרים שהגיעו למקום פרצו את השער בכוח. נכנסתי יחד עם השוטרים ואז גיליתי שהמתנחלים פרצו בקיר פתח שמחבר אותם אל חדר הכניסה לביתי ולביתו של דניס. קצין המשטרה ביקש שאעלה לדירה ואראה מה מצבה ואז ראיתי שהמתנחלים נכנסו לדירה, אך

7. ההדגשות במקור.

הגניבה אך סירבה לסייע בכל הנוגע לעבירה של הסגת גבול שבוצעה על-ידי המתנחלים.

ב-27.12.01 עתרו השניים לבג"צ בדרישה שהמשטרה תגן עליהם בזמן שהם משפצים את ביתם.⁸ למרות שבמצגת של המינהל האזרחי הובא מקרה זה באופן התומך לחלוטין בגרסת האחים נאסר א-דיון, קיבלה המדינה בתשובתה לעתירה רק חלק מטענותיהם. המדינה דרשה שהעותרים יציגו מסמכים המעידים על בעלותם במבנה ואת תוכניות הבנייה וסירבה להבטיח את הגנת המשטרה. המדינה התחייבה רק כי תתקיים הערכת מצב על פיה תחליט אם אכן תשמור על העוסקים בבניית המבנה מחדש. לבסוף הסכימה המדינה להגן על העוסקים בבנייה, בכפוף לשינוי תוכניות הבנייה, לאחר תיאום עם גורמי צבא ומשטרה ובהתאם לאילוצי ביטחון מיידיים. בשל עיכובים באישור התכניות החדשות, האחים נאסר א-דיון טרם פנו למשטרה בבקשה להגנה.

מהדברים האמורים לעיל עולה תמונה חמורה: כל הגורמים הנוגעים בדבר מודעים היטב להיעדר אכיפת חוק על מתנחלים הפוגעים בפלסטינים ובכל זאת לא נעשה דבר על מנת להגביר את האכיפה ולהגן על האוכלוסייה הפלסטינית. כשלו זה חמור במיוחד לנוכח העובדה שבמקרים רבים היו בידי המשטרה והצבא היכולת והאפשרות לצפות מראש מעשי אלימות של מתנחלים ולהיערך בהתאם. העובדה שמערכת הביטחון מודעת היטב למצב זה, ובכל זאת בוחרת לא לעשות דבר כדי לשנותו, מאפשרת למתנחלים להמשיך במעשי האלימות שלהם ולהשיג את מטרותיהם. בכך, משתפת מערכת הביטחון פעולה עם המתנחלים.

ישראל, בעלת השליטה הישירה במקום, מחוייבת על פי כללי המשפט הבינלאומי לשמור על הסדר והביטחון ולאכוף את החוק על כל אדם, מתנחל או פלסטיני.

עדותו של נאנ'ה סעיד חסן דענא. בן 38. נשוי ואב לחמישה. פקיד בעיריית חברון. תושב חברון¹⁴

אני גר בבית קטן באזור אל-מחאור שצמוד לגדר המערבית של קריית ארבע. הבן הבכור שלי בן 12 והצעיר בן שלוש. הבית שלי צמוד לבית המשפחה ונמצא כ-15

הצביעה וועדת קרפ, שהוקמה כדי לבדוק את הטיפול בתלונות נגד מתנחלים, על בעיות רבות באכיפת החוק, כולל מקרים של אי פתיחת חקירות, התמשכות בלתי סבירה של החקירות וניהול כושל של חקירות בחשדות חמורים.⁸ וועדת שמגר, שהוקמה לאחר הטבח במערת המכפלה בפברואר 1994, הגיעה למסקנות דומות. בין השאר קבעה הוועדה כי "דיו רב שנפכה בנושא זה, והושמע הרבה מלל, אולם כל שנעשה בפועל היה איטי מדי, מעט מדי ומאוחר מדי. לא עלה בידי ממשלות ישראל לדורותיהן, והגופים הביצועיים המופקדים על הנושא, לעשות את המירב כדי לאכוף את החוק, בעקבות האינתיפאדה, לא במגזר הערבי ולא במגזר היהודי".⁹

אכיפת החוק לא השתפרה במהלך אינתיפאדת אל-אקצא, כשהתגברו מעשי האלימות. בכירים בממשלת ישראל ובצה"ל הביעו בכמה הזדמנויות את חוסר שביעות רצונם מהיעדר אכיפת החוק על מתנחלים בחברון. אל"מ נועם תיבון, לשעבר מפקד חטיבת חברון, אמר לאחר התפרעות מתנחלים בעיר במאוס 2001 כי "החוק כאן חסר שיניים לחלוטין, אין לי שום אמצעי להרחיק את החוללגנים".¹⁰ משה גבעתי, יועצו של השר לביטחון פנים עוזי לנדאו, אמר על התפרעות המתנחלים בחברון לאחר הריגתו של אלעזר ליבוביץ כי נעשה שם "פוגרום" והוסיף שכוחות הביטחון "נהגו באיפוק רב מדי. היה צריך להפעיל הרבה יותר כוח. אסור שיהיה מצב כזה של פגיעה בשלטון החוק".¹¹ הרמטכ"ל משה יעלון אמר בפני ועדת החוץ והביטחון של הכנסת כי "גם אני לא מרוצה מרמת אכיפת החוק לאורך השנים; למה אין אכיפה? זו שאלה מורכבת".¹²

המקרה שלהלן הוא דוגמה מובהקת להימנעותם של כוחות הביטחון מלהגן על פלסטינים שמתנחלים פגעו בהם, גם לאחר מעשה: האחים עיזאת ודאוד נאסר א-דיון גרים בחברון. בבעלותם גם מבנה הכולל יחידת דיוור קטנה ומחסן הנמצא סמוך להתנחלות בית הדסה. בין ה-12.7.01 ל-23.7.01 היה אזור H-2 נתון בעוצר מוחלט. ב-24.7.01, עם הסרת העוצר, הגיעו האחים למבנה שבבעלותם ומצאו אותו הרוס. הקרקע עליה עמד המבנה רוצפה והפכה לחלק מרחבת הכניסה לבית הדסה. האחים נאסר א-דיון הגישו תלונה במשטרת חברון על הריסת המבנה ועל גניבת סחורות שהיו במחסן. המשטרה הבטיחה לחקור את

8. חקירת חשדות נגד ישראלים ביהודה ושומרון-דו"ח צוות המעקב, 23.5.82.
9. וועדת החקירה לעניין הטבח במערת המכפלה בחברון התשי"ד, דיון וחשבון, ירושלים, התשי"ד - 1994, עמ' 192-193.
10. נדב שרגאי, "מח"ט חברון כועס על המשטרה, על המתנחלים ועל הסכסוך בחברון", הארץ, 3.4.01.
11. עמוס הראל, "יועץ לנדאו: משתתפי ההלוויה בחברון עשו פוגרום בערבים", הארץ, 30.7.02.
12. סמדר שמואלי, "הרמטכ"ל: אני לא מרוצה מאכיפת החוק בישיע", Y-net, 22.10.02.
13. בג"צ 10303/01, עיזאת נאסר א-דיון ודאוד נאסר א-דיון נ. המשטרת לבטחון פנים - משטרת חברון והמפקד הצבאי לאזור יהודה ושומרון.
14. העדות נגבתה על-ידי מוסא אבר-השחה ביום 16.7.03.

מגישה עם קצין בשם ציון, היום ב-10:00. הגענו לפגישה בבוקר, אך החייל במת"ק אמר לנו שציון לא הגיע היום. ביום ראשון, 13.7.03, בשעות הצהריים, הייתי בתוך הבית. בני סעיד, בן 12, שיחק מתחת לעצים שבמטע שלנו, עם עוד שמונה אחיינים שלי, ביניהם יזן קאיד דענא, בן העשר. בסביבות 14:30, שמעתי צעקות מחוץ לבית. יצאתי מיד ורצתי לכיוון ממנו באו הצעקות. פגשתי את אחי קאיד ואת גיסתי מחוץ לבית. גיסתי צעקה שבנה, יזן, נפצע. כשהתקרבותי למקום, ראיתי את בני סעיד ובני דודי, שחלק מהם בני ארבע וחמש, רצים בבהלה לכיוון הבית.

ליד האוהלים של המתנחלים עמדו שבעה או שמונה מתנחלים. הם נראו כבני 20–14 וחלק מהם החזיקו אלות ואבנים. המתנחלים זרקו עלינו אבנים וראיתי את יזן שם את ידיו על העין השמאלית וצועק. אמא שלו הרימה אותו. בערך עשרה מתנחלים חמושים הגיעו למקום ועמדו ליד הגדר של המאהל שלהם. אחי קאיד התקשר למשטרה הישראלית. צעקתי על המתנחלים שיפסיקו לזרוק אבנים ואמרתי להם שהמשטרה בדרך לכאן. המתנחלים החמושים התרחקו מהמקום והשאר הפסיקו לזרוק את האבנים וחזרו למאהל.

קרוב משפחה שלי, סמיח דענא, הגיע למקום במכונית שלו ולקח את יזן ואת אמו לבית החולים מוחמד עלי אל-מוחתסב. כעבור כמה דקות המשטרה הישראלית הגיעה למקום והשוטרים עצרו את אחד המתנחלים, נער כבן 14. הם העלו אותו לרכב המשטרה ואחי קאיד הצטרף אליהם כדי למסור עדות על האירוע במשטרת גוש עציון.

מאוחר יותר סיפר לי בני סעיד שהוא, יזן ובני דודי קטפו אפרסקים במרחק של כשני מטרים מהמאהל ואז המתנחלים תקפו אותם באבנים ובאלות. הילדים ברחו ויזן נפצע מאבן בעינו השמאלית. בני סעיד נפצע ברגל מאבן.

עדותו של איאד עבד אל-מועטי סלמאן סלהב, בן 25, נשוי ואב לשניים, פועל במפעל למרצפות.

תושב חברון¹⁵

אני גר עם משפחתי באזור ג'בל כרבאג', כקילומטר מדרום למערת המכפלה. התחלתי לעבוד במפעל למרצפות שנמצא כ-300 מטרים מדרום למערת המכפלה לפני עשרה ימים. אני מתחיל לעבוד ב-07:00 ומסיים ב-16:00.

מטרים מהגדר של קריית ארבע. הבית האחרון בקריית ארבע נמצא כחמישה מטרים מהגדר וכעשרים מטרים מהבית שלי.

למשפחתי יש חלקת אדמה של 11 דונם שצמודה לבית. חלקה אחרת שהייתה בבעלות המשפחה נלקחה מאיתנו בשנת 1979 ונמסרה למתנחלים מקריית ארבע. הם בנו עליה כביש, פארק וחניון. בחלקה שלנו יש מטע עצי זית בני יותר ממאה שנים, עצי תאנים ואפרסקים.

אחרי הפעולה נגד הצבא הישראלי באזור ואדי אל-נסארה ["ציר המתפללים"], ב-15.11.02, שבה נהרגו 12 חיילים, כרתו המתנחלים יותר ממאה עצים, רובם עצי זית גדולים ועתיקים שהיו מקור הכנסה עבורנו. אחרי הפעולה הזו השתנו דברים באזור. הצבא הקים מגדל פיקוח צמוד לחלקה שלנו, סלל כביש אספלט והקים חומה לאורך הדרך למערת המכפלה. הרבה עצים נכרתו, יותר מחמישים דונם, בשטחים שבבעלות משפחות סאבר, דענא ואבו חמאד.

ההתנכלויות מצד תושבי קריית ארבע גברו בחודשים האחרונים. הם מיידים אבנים לעבר הבתים, מנפצים חלונות, רודפים אחרי ילדים, מכים אותם באלות ובאבנים, מכוונים את הרובים שלהם אליהם והורסים קרקעות ועצים.

באמצע חודש יוני, קבוצה של מתנחלים מקריית ארבע חתכה את הגדר המפרידה בין השטח שלנו לקריית ארבע והשתלטה על שלושה-ארבעה דונם מהקרע. הם בנו גדר בינם לבינינו, הקימו אוהלים וסוכות, הביאו ריהוט כמו ארונות, כיסאות ושולחנות והניפו דגלי ישראל. הם התיישבו במקום באופן קבוע והציבו שומרים מתוכם. במקום יש כחמישים מתנחלים כל יום, ביניהם נשים וילדים. בימי שבת מגיעים לשם עשרות מתנחלים להתפלל.

אני ובני המשפחה שלי הגשנו כמה תלונות במשטרה הישראלית. במשך חודש, הגיעו שוטרים יותר מעשר פעמים ורק אמרו לנו להראות להם מי מהמתנחלים תקף אותנו או זרק אבנים. אמרנו להם שכמעט כולם פוגעים בנו. השוטרים התנצלו על כך שהם לא יכולים לפנות את המתנחלים ואמרו שהם יכולים רק למנוע מהם לפגוע בנו ושהסמכות לפנות אותם היא בידי המינהל האזרחי. הם ציינו שמות של אנשים במינהל האזרחי – טארק, ציון ועמוס.

אני ואחי תאמר פנינו פעמיים למינהל האזרחי כדי להיפגש עם הקצינים. אחד הקצינים אירגן לאחי תאמר

15. העדות נגבתה על-ידי מוסא אבו הששה ביום 23.1.03.

שעמד מולי דקר אותי בפנים. הוא פגע בנחיר השמאלי ודם התחיל לנוזל. המתנחלים היו בשנות העשרים לחייהם. שלושת החיילים לא ניסו למנוע מהמתנחלים לתקוף אותי, אפילו לא במילים.

פתאום ראיתי שעשרים מתנחלים או יותר, רובם חמושים, רצים לעברי. כשהם היו במרחק של כ-15 מטרים ממני, שניים מהחיילים עמדו ביני ובינם כשגבם אל המתנחלים. הם תפסו בידי ואחד מהם אמר לי לברוח. הוא אמר בערבית: "רוץ הביתה, מהר". רצתי במהירות למחסום הצבאי ברחוב של בתי הספר, עד שהגעתי לצומת ג'בל ג'והר (אל-מח'תאר). בדרך התקשרתי לאבא שלי, בן 53, שהיה בבית וסיפרתי לו מה קורה. הוא הגיע תוך דקה במכונית והסיע אותי משם לבית חולים עאליה. כשהתיישבתי במכונית הרגשתי כאב חזק מהדקירה במותן.

נכנסתי לבי"ח בסביבות השעה 08:00 ושם בדקו אותי, עשו לי צילומים ותפרו את הפציעות במותן ובפנים. שכבתי לילה אחד בבית החולים ושוחררתי למחרת ב-13:00. מאז שנפצתי באותו יום, אני שוכב במיטה ולא מסוגל לצאת לעבודה.¹⁶

ביום ראשון, 19.1.03, יצאתי מביתי ב-06:30 כרגיל והלכתי לעבודה. התקרבתי לצומת שנמצא כמאה מטרים מדרום למערת המכפלה ושוב יש מחסום צבאי. כשהייתי במרחק של כעשרה מטרים מהמחסום, הופיעו פתאום שלושה חיילים, שקודם לכן התחבאו מאחורי גדר. אחד מהם כיוון אליי את הרובה שלו ודרש ממני לעצור. הם הוליכו אותי כמה מטרים משם והושיבו אותי לפני חנויות סגורות מול מחסום של משמר הגבול.

כחמש דקות אחר כך ראיתי שלושה מתנחלים רצים לעברי ושמעתי אותם צוחקים וצועקים בעברית: "ערבים". הם היו חמושים ברובים קצרים והחזיקו סכינים באורך עשרים-שלושים ס"מ. שלושת החיילים עמדו במרחק של כשני מטרים ממני.

אחד המתנחלים נעמד מולי ונופף בסכין שלו. שני המתנחלים האחרים הגיעו מאחור. הרגשתי שתי דקירות. אחת הייתה מעל המותניים בצד שמאל. הדקירה עצמה הייתה עמוקה, אבל בגלל שלבשתי שני מעילים וארבע חולצות הסכין לא חדרה עמוק לתוך גופי. הדקירה השנייה הייתה בחלק העליון של הירך ולא הייתה עמוקה. המתנחל

16. ב-2.3.03 פנה בצלם לדובר צה"ל בדרישה לחקור את התנהגות החיילים ולמחוז ש"י בדרישה לחקור את התנהגות המתנחלים. ב-27.3.03 ענה סני"צ שלמה אפרתי ממרחב חברון לבצלם כי לא נמצאה במשטרה תלונה בנוון וכי על המתלונן להגיש תלונה.

אלימות של אנשי כוחות הביטחון

- ב-30.12.02, בשעות הערב, עבר ג'יפ של מג"ב ברחוב טארק בן זיאד שבאזור H-2 בחברון. ברחוב עמדו ארבעה פלסטינים, בהם עימראן אבו חמדיה. השוטרים עצרו לידם, דרשו מהם להציג תעודות זהות והעלו את אבו חמדיה לג'יפ. כעבור כחצי שעה נמצאה גופתו באזור התעשייה של חברון.
- ב-30.12.02, בשעות הערב, עבר ג'יפ של מג"ב ברחוב טארק בן זיאד שבאזור H-2 בחברון. ברחוב עמדו ארבעה פלסטינים, בהם עימראן אבו חמדיה. השוטרים עצרו לידם, דרשו מהם להציג תעודות זהות והעלו את אבו חמדיה לג'יפ. כעבור כחצי שעה נמצאה גופתו באזור התעשייה של חברון.
- כבר למחרת פנה בצלם למחלקה לחקירות שוטרים בדרישה שהאירוע יחקר. כחודש לאחר מכן, ב-26.1.03 הסכימה משפחתו של אבו חמדיה להוציא את גופתו מהקבר לצורך נתיחה פתולוגית. הארגון הפלסטיני אל-חאק ובצלם הביאו לארץ פתולוג דני, ד"ר יורגן תומסון, על-מנת שישתתף בנתיחה, יחד עם פתולוג ישראלי. דו"ח הנתיחה קבע חד משמעית כי אבו חמדיה נהרג כתוצאה ממכה חזקה בראשו.¹⁷
- בתחילה הכחישו במג"ב כל קשר לאירוע ודוברים מטעמו טענו שבאותה שעה כלל לא היה ג'יפ של מג"ב באזור. ב-18.4.03 נעצרו ארבעה שוטרי מג"ב בחשד להריגתו של אבו חמדיה.¹⁸ מעדויות השוטרים שהתפרסמו במוסף "7 ימים" של ידיעות אחרונות לאחר מעצרים, עולה כי הם השליכו את אבו חמדיה מהג'יפ בעת שנסע במהירות גבוהה, ראשו נחבט בכביש וכתוצאה מכך הוא נהרג. ב-1.5.03 הוגש נגדם כתב אישום באשמת הריגתו של אבו חמדיה, התעללות בשלושה פלסטינים נוספים ושיבוש הליכי חקירה.
- בינתיים נעצרו שוטרי מג"ב נוספים בחשד לשורה ארוכה של גניבות מחנויות בחברון תוך שימוש באיומי סכין ובאלימות. מעצרים אלה הובילו להגשת 11 כתבי אישום נגד השוטרים.¹⁹
- פרשה זו העמידה את מקרה אבו חמדיה בהקשר הנכון: שגרה של אלימות מצד שוטרי מג"ב וחיילי צה"ל, שהריגתו של אבו חמדיה היא הגילוי הקיצוני שלה:

17. עמיר בן-דוד ויואל קרני, "מסע ההרג", ידיעות אחרונות, 16.5.03.
18. אפרת וייס, "4 שוטרי מג"ב חשודים במעורבות במות פלסטיני", Ynet, 18.4.03, ארנון רגולר, "מחיש: 4 שוטרי מג"ב תיעדו את 'מסע הנקם' בחברון", הארץ, 20.4.03.
19. אפרת וייס, "כתב אישום: השוטרים היכו ושושבו בחברון", Ynet, 6.7.03, ברוך קרא, "אישומים חמורים נגד 10 שוטרים נוספים מפלוגת מג"ב בחברון", הארץ, 17.6.03.
20. בצלם, התעללות חיילים בפלסטינים בחברון, 3.12.02, דצמבר 2002.
21. העדות נגבתה על-ידי מוסא אבו הששה ביום 6.1.03.
22. העדות נגבתה על-ידי מוסא אבו הששה ביום 6.1.03.
23. העדות נגבתה על-ידי מוסא אבו הששה ביום 6.1.03.

חריג בצורה מזעזעת". קצין בכיר בחיל אמר "מכעים שקומץ בודדים ממש משחיר את פני החיל".²⁹

עם זאת, התעללות של אנשי כוחות הביטחון בפלסטינים אינה תופעה חריגה והניסיון לקשור מקרים אלה ל"מסע נקמה" אינו תואם את המציאות. הטרדות, עיכוב במחסומים, יחס משפיל או אלימות במינון "נמוך" כמו סטירה או בעיטה, הפכו זה מכבר לחלק מהמציאות היומיומית של תושבי השטחים. הנוכחות המוגברת של כוחות צה"ל ומג"ב בחברון, בהשוואה לערים אחרות בגדה המערבית, גוררת בהכרח מקרי אלימות רבים יותר וקשים יותר.

הטיפול הרציני יחסית של המערכת במקרה הריגתו של אבו חמדייה, ובעקבותיו באירועים המיוחסים לשוטרי הפלוגה ששירתה בחברון, רק מדגיש את התעלמותה ממקרי האלימות השגרתיים. ההתייחסות למקרה של אבו חמדייה כאל מקרה חריג ולא כמייצג של תופעה, מאפשר לגורמים האחראיים להתחמק מטיפול רציני בתופעת האלימות השגרית. לפיכך אין להתפלג כי מקרי האלימות הקשים ממששים, כפי שהעדויות שלהלן מצביעות.

עדותו של עאמר חג' חדר חסן רבעי תמימי. בן 38. נשוי ואב לשישה. נהג משאית. תושב חברון³⁰

אני גר עם אשתי וששת ילדי, בגילאים שנה עד 16 שנים, בבניין שנמצא על כביש קריית ארבע – מערת המכפלה בשכונת סאבר. הבניין נמצא כ-500 מטרים מההתנחלות קריית ארבע. שניים מאחיי גרים עם משפחותיהם באותו בניין. אחי אכרס נפטר לפני ארבע שנים. אשתי וששת ילדיו גרים איתי ואני מפרנס גם אותם. אני עובד כנהג משאית ומעביר חומרי בניין מהמחצבות וממנסרות האבן שבכפרים באזור חברון לתוך העיר. אני נוסע על כביש 60 ודרך מחסום ראס אל-ג'ורה, מחסום 35, שהוא הכניסה הצפונית לחברון, בין חברון וחלחול. לפעמים אני עובר בדרכים צדדיות כדי להימנע מלחכות במחסום זמן רב, זאת למרות שיש לי היתר.

ביום חמישי, 29.5.03, בין 11:30 ל-12:00, העברתי מטען סלעים מבני נעים לאזור התעשייה בחברון. נסעתי על

העמיד אותו עם הפנים לקיר. הוא היכה אותו בגבו בקת רובה ובידיו. שוטר נוסף ניגש אליו ושוב היכה אותו בגבו. לטענת אחמרה, שתל השוטר סכין בכיסו וטען שאחמרה הוא בעל הסכין ושהוא יעצר בשל כך. אחמרה עוכב במקום כשעתיים, במהלכן הוכה מידי פעם ולאחר מכן שוחרר.²⁴

– ב-23.1.03, בסביבות השעה 08:00, יצא מוחמד דענא, בן 13, מביתו לבית הספר. ג'יפ צבאי עצר לידו ולשאלת החיילים ענה שהוא הולך לבית הספר. חייל אחד אמר "לבית הספר, בן כלב" והיכה אותו בנשקו על המצח. שני חיילים הרימו את דענא והטילו אותו בכוח על הארץ. דענא התנגש בעמוד ששמל והתחיל לדמם. החיילים ירו באוויר ולאחר מכן עזבו את המקום. בבית החולים מצאו במצחו פצע עמוק באורך של כ-13 ס"מ.²⁵

בעקבות אירועים אלה מינה מפקד מג"ב, ניצב דוד צור, ועדת בדיקה פנימית, שחקרה את הנעשה בפלוגה כ"ה של מג"ב בחברון, אליה השתייכו השוטרים נגדם הוגשו כתבי האישום. בעקבות המלצות הוועדה, החליט מפקד מג"ב לפרק את הפלוגה, להדיח את מפקדה ולרשום הערות למפקדים בכירים בחיל.²⁶

לאורך כל הטיפול במקרים אלה, הדגישו מפקד מג"ב וגורמים רשמיים אחרים כי מדובר ב"עשבים שוטים" וב"מקרים חריגים". שוב ושוב נטען כי מקרים אלה היו חלק מ"מסע נקמה" שערכו השוטרים בעקבות הריגת כמה מחבריהם ליחידה על-ידי פלסטינים בסוף חודש נובמבר. היועץ המשפטי לממשלה, אליקים רובינשטיין, אמר ש"כשם שמערכת התביעה הכללית מגינה על כוחות הביטחון מפני האשמות שווה על ביצוע פשעים, כך צריך לגנות את המקרה הנוכחי" וקרא "לדאוג למיצוי הדין עם האחראים, במידה שיתברר כי החשודים שנעצרו הם אכן אחראים לביצוע המעשים, וזאת על-מנת להדגיש את שאט הנפש ממעשים אלו".²⁷ מפק"ל המשטרה, רב ניצב שלמה אהרונישקי אמר כי "מדובר בעשבים שוטים, זו אינה דרכה של המשטרה ולא של מג"ב".²⁸ מפקד מג"ב, ניצב דוד צור אמר "נכון, זה אירוע קיצוני וחריג... זה מקרה

24. העדות נגבתה על-ידי מוסא אבו הששה ביום 5.1.03.

25. העדות נגבתה על-ידי מוסא אבו הששה ביום 29.1.03.

26. ברוך קרא, "תפורק פלוגת מג"ב שחייליה מואשמים בהתעללות בחברון" הארץ, 30.6.03.

27. אפרת וייס, "רובינשטיין: יש למצות את הדין עם שוטרי מג"ב החשודים בהרג הפלסטיני", Y-net, 18.4.03.

28. ארנון רגולר, "חשד: שוטרי מג"ב בחברון גנבו באיזמי סכין מפלשתינאים והתחלקו בשלל", הארץ, 22.4.03.

29. הציטוטים של מפקד מג"ב ושל הבכיר בחיל מופיעים בכתבה "מסע ההרג", ידיעות אחרונות, 16.5.03.

30. העדות נגבתה על-ידי מוסא אבו הששה ביום 16.7.03.

כשהחילים עזבו, רצו לעברי כמה מהאזרחים שהיו במקום. אחד מהם, מוחמד ג'והר אל-רג'ב, בן כ-45, גם הוא נהג משאית, נהג את המשאית שלי לאזור התעשייה. חבר אחר, בנו של ערפאת רג'בי, בן 25, הסיע אותי לבית החולים מוחמד עלי. שם עשו לי בדיקות, קיבלתי טיפול ושוחררתי. ביום למחרת חזרתי לבית החולים ומשם הועברתי לבית החולים עאליה. בעאליה עשו לי צילומי רנטגן ואמרו לי שיש לי סדק בצלע אחת. כתוצאה מהפציעה לא עבדתי במשך חודש. כיוון שאין מי שינהג במשאית, גם היא הושבתה במשך חודש. הייתה לזה השפעה קשה על המשפחה שלי. ניסיתי לעבוד במהלך החודש הזה כמה פעמים אבל לא הצלחתי לנהוג בגלל כאבים בחזה וביד שמאל.

עדותו של זכרייה מחמוד מוחמד טאהא. בן 49. נשוי ואב לשמונה. בעל מוסך. תושב וואדי אל-קאדי בחברון³¹

אני גר בבית בקצה רחוב אל-פחס באזור התעשייה באזור H-2. יש לנו מוסך מתחת לבית. מאז שנת 1999 אני סובל מבעיות לחץ דם וכשל כליות. אני נמצא במעקב רפואי בבתי החולים ביקור חולים והדסה בירושלים. אני נוטל תרופות שונות שלוש פעמים ביום ובשל המחלה רוב הזמן אני בבית. לפעמים אני יורד למוסך ויושב שם.

ביום שלישי, 24.6.03, אחרי הצהריים, הייתי במוסך יחד עם חוסיין אל-קרקי בן 65, ואל-חאג' איבראהים אבו סנינה בן השבעים. הם שיחקו דומינו. בסביבות 15:30, שמעתי קול מודיע ברמקול שבאזור יש עוצר. ניגשתי לדלת החנות כדי לסגור אותה. הדלת מורכבת מעשרה חלקים. בזמן שסגרתי את שני החלקים האחרונים, ג'יפ של משמר הגבול הגיע למוסך. הג'יפ עצר, כשחלקו הקדמי פונה דרומה, והנהג קרא לי. הנהג היה רזה, בעל גוון עור בהיר ונראה כבן עשרים. הוא דרש ממני להסתובב ולגשת לצד שלו. כשעמדתי ליד דלת הג'יפ, הנהג פתח את הדלת ובליל לדבר אתי משך אותי מהצוואר.

באותו רגע, שוטר רזה ונמוך ובעל גוון עור כהה יצא מהחלק האחורי של הג'יפ והתחיל לתת לי אגרופים בגב. כשסובבתי את פניי אליו, הוא נתן לי אגרופים בפנים. הנהג הצטרף למכות. ניסיתי להדוף את המכות של שני השוטרים

הכביש העוקף ועצרתי בצומת של אזור התעשייה, בין מחסום העפר בכניסה הצפונית ליטא ומחסום העפר בכניסה הדרומית לחברון. חיפשתי דרך צדדית להיכנס דרכה לחברון. במקום עמדו כלי רכב ואזרחים נוספים שגם חיפשו דרך כניסה לחברון.

מוניר סעדי אל-פאח'ורי, נהג משאית, היה אחד מהאנשים שחיכו בתור. במרחק של כמאתיים מטרים מאיתנו עמד ג'יפ צבאי ולידו עובדים של חברת החשמל שתיקנו עמודי חשמל. שלושה חיילים עמדו שם. אחד מהם ממוצא אתיופי, גבוה, בעל גוף רזה ונראה כבן עשרים. החייל השני היה בעל שיער בלונדיני, בעל גוף רזה וגבוה ונראה גם כבן עשרים. החייל השלישי היה בעל גוון עור כהה. הנחתי שהם שומרים על עובדי חברת החשמל ושהם יעזבו כשהעובדים יסיימו. כעבור כחמש דקות, עובדי חברת החשמל סיימו את עבודתם ועזבו את המקום. החיילים לא עזבו. שלושת החיילים עלו לג'יפ, התחילו לנסוע לכיווננו וקיללו אותי ואת הנהג השני קללות שאני מתבייש לחזור עליהן. באותו זמן ישבנו כל אחד במשאית שלו.

ירדתי מהמשאית כדי להראות לחיילים את תעודת הזהות שלי ואת היתר הנסיעה ואז הם התחילו לזרוק אבנים לכיוון החלק הקדמי של המשאית. השמשה הקדמית, החלון השמאלי והמראה הימנית נשברו. לא הבנתי למה החיילים מתנהגים ככה ושאלתי אותם למה הם שוברים לי את המשאית. אחד החיילים ניגש אליי ונתן לי אגרופ בפנים. חייל שני היכה אותי בקנה של הרובה שלו על זרוע שמאל וחייל נוסף היכה אותי עם קנה הרובה בצד שמאל של החזה. הרגשתי כאב חזק וסחרחרות ונפלתי על האדמה.

הנהג השני שאל את החיילים למה הם תוקפים אותי אם יש לי היתר נסיעה. החייל הבלונדיני התקרב אליו ונתן לו סטירה. החייל שנתן לי אגרופ ביקש לראות את תעודת הזהות שלי ואת היתר התנועה וכשראה אותם אמר לי שאני יכול לנסוע. בגלל המכות, לא יכולתי לזוז וביקשתי מהחייל שיזעיק עזרה. החייל סירב והורה לי לעזוב את המקום. הנהג השני התקרב לג'יפ והחייל הבלונדיני ראה אותו. הוא לקח אותו לצד ואיים עליו שאם הוא ירשום את מספר הג'יפ, הוא יירה בו. החייל הורה לו להישאר ליד המשאית ולא לזוז. אז החיילים עלו לג'יפ הצבאי ונסעו מזרחה, לכיוון בניין המת"ק.

31. העדות נגבתה על-ידי מוסא אבו חשהש ביום 07.03.08.

להשתמש במכונית הפרטית שלי כמונית. אני עובד בקו אזור המחצבות – אזור אל-בקעה. אני מרוויח מהעבודה הזאת כשבעים ש"ח ליום.

ביום שבת, 28.6.03, בסביבות השעה 13:00, הסעתי את אישתו של סעיד ג'אבר ואת הבת הקטנה שלה מאל-בקעה והורדתי אותן בסמוך לצומת ג'בל ג'אלס, במרחק של כעשרה מטרים ממערב לגדר של קריית ארבע. ארבעה חיילים עמדו בסמוך לעמדה שהוצבה בביתו של עאיד א-ראזם, שנמצא כחמישה עד שבעה מטרים מהצומת בה עמדתי. הרכב שלי עדיין עמד ואחד החיילים, אני לא זוכר איך הוא נראה, דרש את תעודת הזהות, רשיון הרכב והמפתחות. הוא הורה לי לצאת מהמונית ולקח אותי לבית של עאיד א-ראזם.

חייל אחד ערך עלי חיפוש בחדר המדרגות של הבית. חייל אחר קשר את ידי מאחורי הגוף וכיסה את העיניים שלי בבד שחור. הוא היה גבוה, בעל עור כהה והיה לו זקן קטן. הוא נראה בשנות העשרים לחייו. ניסיתי להסביר לחיילים שלא עשיתי כלום. אמרתי להם שהם רואים אותי מדי יום ושאני מסיע אנשים שצריכים עזרה, כמו זקנים וחולים, כי אין להם אמצעי תחבורה אחרים טובים יותר. אחד האנשים שגרים במקום, אל-חאג' איברההים אל-ערב, בן 55, אמר לחיילים מפתח ביתו, שנמצא במרחק של כשלושים מטרים מביתו של עאיד א-ראזם, שהוא צריך שאני אעזור לו להעביר דברים לבית אחר שלו, שנמצא באזור. החיילים אמרו לו לחזור לתוך הבית. אמרתי להם שהאיש מבוגר וחולה, אבל הם לא הקשיבו לי.

אחרי כחמש דקות, אחד החיילים הורה לי להסתובב במקום במשך שתיים או שלוש דקות ונתן לי שתי סטירות. אחד החיילים, נדמה לי שזה היה חייל אחר, נתן לי אגרופי בפנים ובחזה. הם המשיכו לתת לי אגרופים בכל הגוף. אני חושב שהחיילים היכו אותי במשך כחמש דקות. קיבלתי מכה חזקה בחלק האחורי של הראש, אני חושב שהיא הייתה באמצעות קת רובה. קיבלתי מכה נוספת בבטן ועוד אחת באשכים. נפלתי על הארץ ואני לא זוכר מה קרה אחר כך. אני זוכר שבזמן שהחיילים היכו אותי שאלתי אותם: "למה אתם מכים אותי? מה עשיתי?"

בערב התעוררתי והבנתי שאני בבית חולים עאליה. הייתה לי סחרחורת ולא הייתי מרוכז. הרגשתי כאב בחזה ובבטן.

ואמרתי להם שאני איש חולה. אמרתי להם שהבנים שלי יותר מבוגרים מהם, אבל השוטרים התעלמו ממני. תוך כדי כך שמעתי את אישית מדברת עם השוטרים בעברית ובערבית מתוך הבית. היא אמרה להם שאני חולה ושאסור להם להכות אותי. שני השוטרים התעלמו גם ממנה. אשתי ירדה למטה כשהיא ממשיכה לצעוק על החיילים כדי שיפסיקו להכות אותי.

הם היכו אותי במשך כחמש דקות, עד שדם זב מפי ומאפי והכתים את החולצה. הם הפסיקו להכות אותי ודרשו את תעודת הזהות. מסרתי להם אותה והג'יפ הסתובב ונסע צפונה. נכנסתי לחנות ושטפתי את הפנים. שמת פיסת בד על הפה והאף ויצאתי מיד החוצה כדי להשיג את הג'יפ ולקבל את תעודת הזהות שלי בחזרה. הלכתי כמאה מטרים לכיוון צפון וראיתי את אותו הג'יפ. הוא נסע דרומה.

סימנתי בידי לנהג הג'יפ לעצור והוא עצר. ביקשתי את תעודת הזהות שלי בחזרה והשוטר שישב ליד הנהג מסר לי אותה והורה לי לחזור הביתה מהר. חזרתי לבית ואחרי השעה 16:00 ניגשתי למסגד אל-מואמינין כדי להתפלל. ליד המסגד, כמאתיים מטרים מהחנות שלי, פגשתי כמה אנשים והם אמרו לי ששוטרי משמר הגבול זרקו גז מדמיע אל תוך המסגד ולכן לא הלכתי למסגד להתפלל.

למחרת בבוקר הלכתי לבית החולים עאליה לבדיקות. כשחזרתי בני יחיא, בן העשרים, סיפר לי שבבוקר הגיע ג'יפ של מג"ב שמספרו 098-611 והשוטר שישב ליד הנהג אמר לו שיום קודם הם היכו בטעות איש ושהם רוצים לפגוש את האיש ולהתנצל בפניו. בני אמר להם שאני לא נמצא. השוטר אמר לבני שהם יחזרו בעוד שעה ושיתנצל בפני בשמם. הג'יפ עבר ברחוב חמש פעמים עד 13:00 ועדיין לא הגיעתי.³²

עדותו של פהמי עבד אל-פתאח פהמי א-זרו. בן 42. נשוי ואב לתשעה. חשב. תושב ג'בל ג'אלס אזור H-2, בחברון³³

אני, אישתי ותשעת ילדינו, הגדול, עבד אל-פתאח בן ה-16 והקטן, אחמד בן השנתיים, גרים בבית בג'בל ג'אלס באזור אל-קסארה, אזור המחצבות. אנחנו גרים עם ההורים שלי, אבי בן 68 ואמי בת 56. הבית שלנו נמצא במרחק של כ-150 מטרים ממערב להתנחלות קריית ארבע. כשפרצה האינתיפאדה עזבתי את העבודה שלי כחשב והתחלתי

32. בצלם גבה עדויות בנוגע למעשים נוספים של אותם השוטרים באותו יום ובאותו אזור: גניבת בקבוקי שתייה מחנות מכולת והשלכת רימון גז לתוך מסגד בשעה שהיו בו מתפללים.

33. העדות נגבתה על-ידי מוסא אבו הששה ביום 19.7.03.

פלסטיני למקום ולקח אותי לבית החולים עאליה באזור H-1 בחברון. שכן אחר, ראיד אל-ברדאעי, בן 33, ביקר אותי בבית החולים ואמר לי שהחיילים שהיו במקום נתנו לו את תעודת הזהות ורשיון הרכב שלי אחרי שהועברתי לבית החולים ושהוא הסיע את המונית לבית שלי.

אני עדיין סובל מהמכות, מרגיש סחרחורות וכאבים בחלק האחורי של הראש ובבטן.

נשארתי בבית החולים באותו לילה ויום נוסף. כשחזרתי הביתה, לא עזבתי את הבית במשך שבוע. במהלך השבוע, שכן שלי, עאיד אל-ראזם, בן 33, שהוא בעל הבית שלידו היכו אותי, ביקר אותי. הוא אמר לי שבשעות הצהרים הוא ראה אותי ליד הבית שלו ללא הכרה. הוא סיפר שאמבולנס ישראלי היה במקום ורופא צבאי ישראלי ניסה להעיר אותי ולטפל בי. החיילים שהיו במקום ביקשו מעאיד להביא לי מים לשתות. הוא אמר שכעבור כחצי שעה הגיע אמבולנס

עוצר וסגירת עסקים

עוצר

מאז החלה אינתיפאדת אל-אקצא הטיל צה"ל עוצר במשך ימים רבים על התושבים הפלסטינים באזור H-2 בחברון. הטלת עוצר על אזור H-2 הפכה זה מכבר לעניין שגרתי, עם הפסקות קצרות לצורך הצטיידות.

בצלם פנה לדובר צה"ל על-מנת לקבל נתונים מדויקים על מספר ימי העוצר שהוטלו באזור H-2 במהלך האינתיפאדה הנוכחית, אך נענה כי אין ביכולתם לספק נתונים מסוג זה. מתחקיר בצלם עולה כי מדובר בחודשים ארוכים בהם היו אנשים כלואים בבתיאם. עוצר יכול אמנם להיחשב לצעד לגיטימי כאשר מדובר בצרכים ביטחוניים מוגדרים ודחופים וכאשר אין כל אמצעי אחר העומד לרשות כוחות הביטחון על-מנת למנוע פגיעה באזרחים או בחיילים. אולם נראה כי השימוש בעוצר בחברון הפך מזמן לאמצעי המידי, הקל והזול להשגת כל מטרה בטחונית באשר היא, בלי קשר לדחיפותה. עוצר מוטל על תושבי אזור H-2 בין אם בתגובה למעשי אלימות של מתנחלים ובין אם כדי לאפשר למתנחלים לקיים אירועים ציבוריים.

בראשית האינתיפאדה הוטלו על האזור שלושה חודשי עוצר רצופים. מיד לאחר הריגתה של שלהבת פס בת העשרה חודשים הוטלו שלושה שבועות של עוצר. לאחר האירוע בציר המתפללים, בו נהרגו תשעה מאנשי כוחות הביטחון ושלושה אנשי כיתת הכוננות של קרית ארבע, הוטלו על אזור H-2 שישה חודשי עוצר רצופים. העוצר הוטל אז גם על אזור באב א-זאויה, הנמצא באזור H-1, בצמוד ל-H-2, ושצה"ל השתלט עליו במהלך מבצע "חומת מגן" באפריל 2002.

מאז תחילת אינתיפאדת אל-אקצא מטיל צה"ל הגבלות חסרות תקדים על תנועת תושבי השטחים. התנועה בכבישים נאסרה כמעט לחלוטין והתנועה בתוך שטחי הגדה מוגבלת באמצעות מאות מחסומים מאוישים וחסומות פיסיות בכניסות לערים ולכפרים.

אזור H-2 בחברון הוא האזור בו מוטלות הגבלות התנועה הקשות ביותר, בשל נוכחותם של המתנחלים בלב העיר. באזור מוטל עוצר ממושך וכמעט כל החנויות והשווקים שהיו בו נסגרו. בעבר היווה האזור את המרכז המסחרי של העיר אולם היום האזור ריק.

דו"חות שפירסם מחוז חברון של הלשכה הפלסטינית למידע, מתארים את הנזקים הכלכליים שנגרמו לרשות בכלל ולחברון בפרט כתוצאה משנתיים וחצי של אינתיפאדה.³⁴ הדו"ח קובע כי הפעילות הכלכלית בחברון ירדה בכ-50% מאז פרצה האינתיפאדה, זאת, בין השאר, כתוצאה מסגירת עסקים, חסימת רחובות והעוצר הממושך. גם אם מובאים בחשבון גורמים כלכליים אובייקטיביים כמו המיתון העולמי וירידת הצריכה בשווקי מדינות ערב, ישראל והשטחים, עדיין יש להגבלות התנועה, לחסימת הדרכים, לעוצר, לסגר ולסגירת השווקים והחנויות השפעה מכרעת על כלכלת אזור H-2, כפי שיפורט להלן.

בנוסף לסגירת העסקים, השתלט צה"ל כבר בתחילת האינתיפאדה על שלושה בתי ספר בשכונת ג'בל ג'והר שבאזור H-2, בהם למדו 1,835 תלמידים. בתגובה לעתירה שהגישה האגודה לזכויות האזרח נגד תפיסת בתי הספר, טענה המדינה כי הדבר נחוץ בשל "צרכי ביטחון מוחלטים". בית המשפט קיבל את עמדת המדינה ודחה את העתירה.³⁵ בצלם שלח מכתב לדובר צה"ל על-מנת לברר האם נפתחו בתי הספר מחדש. בתגובה, ענה הדובר כי בתי הספר טרם נפתחו וכי צה"ל יישאר בהם כל עוד יימשכו פיגועי הירי.³⁶

34. הרשות הפלסטינית הלאומית, הרשות הכללית למידע, נפת חברון, אינתיפאדת אל-אקצא - עובדות ומספרים, ספטמבר 2002, דצמבר 2002. וכן לשכת המסחר והתעשייה במחוז חברון, המצב הכלכלי בחברון, ינואר 2003.

35. בייצ 8286/00, האגודה לזכויות האזרח בישראל נ. מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון, פסק דין מיום 13.12.00 (טרם פורסם).

36. מכתב בצלם מדובר צה"ל, מדור סיוע, מיום 22.10.02.

כדי להגן עליהם מפני פגיעה של מתנחלים, כפי שהמדינה טוענת בתשובתה, מצביעה על האפליה הנעוצה במדיניות הצבא. ישראל מחוייבת להגן על הפלסטינים מפני פגיעה של מתנחלים. כליאתם בבתיאם, במקביל למדיניות של אי-אכיפת חוק על מתנחלים אלימים, אינה יכולה להיחשב למילוי של חובה זו.

סגירת השווקים והחנויות

הקסבה, שהייתה המרכז המסחרי של העיר חברון, שותקה כמעט לחלוטין בשנתיים וחצי האחרונות. חלק מהחנויות והשווקים נסגרו בצווים צבאיים. אחרים נסגרו בשל היעדר קונים שלא יכלו להגיע לאזור, אם בגלל העוצר ואם בגלל ההגבלות האחרות על תנועת התושבים הפלסטינים. אזור באב א-זאויה, עליו השתלט צה"ל באפריל 2002, היה אף הוא חלק מהמרכז המסחרי של חברון ושותק אף הוא מסיבות דומות. על פי הערכות שונות, נסגרו בין אלפיים ל-2,500 עסקים בקסבה ובבאב א-זאויה. הטלת העוצר על אזור באב א-זאויה וסגירת החנויות בו קשה במיוחד לסוחרים, שכן לרבים מבעלי העסקים שם היו בעבר חנויות בקסבה של חברון והם עברו לאזור זה בשל הקשיים שם. סגירת החנויות פעם נוספת מגדילה את הפסדיהם.

בעקבות הטבח במערת המכפלה בפברואר 1994 נסגר רחוב א-שוהאדא לתנועת כלי-רכב פלסטיניים בטענה שהדבר דרוש לצורך שמירה על ביטחון המתנחלים. הכניסה לרחוב מותרת רק לפלסטינים המתגוררים בו, גם כאשר לא מוטל עוצר על האזור. כשישים החנויות שהיו ברחוב נסגרו בשל העדר הקונים. שתי תחנות הדלק שברחוב נסגרו כיוון שתנועת מכוניות נאסרה ברחוב. במהלך שנת 1999 נפתח הרחוב בשלבים, לתנועת רכב צבורי בלבד, תחילה מכיכר גרוס עד תחנת הדלק ואחר כך מתחנת הדלק עד כיכר השוטר.⁴¹ משפרצה האינתיפאדה, נאסרה תנועת פלסטינים ברחוב לחלוטין, למעט תושבי הרחוב.

התנחלות אברהם אבינו נמצאת סמוך לשוק הסיטונאי, בו היו 14 חנויות גדולות של סוחרים ירקות. שוק זה נסגר לאחר הטבח במערת המכפלה. ישראל התחייבה בהסכם חברון לפתוח את השוק אולם עד היום הוא לא נפתח. שווקים אחרים שנתרו פתוחים, כמו חוזה אל-פאור ובאב אל-חאן, נסגרו לאחר הריגתה של שלהבת פס במאסר 2001.

צה"ל מטיל עוצר באזור H-2 גם בתגובה לירי של פלסטינים מתוך אזור H-1 על מתנחלים. במקרה כזה ברור כי הטלת העוצר על הפלסטינים באזור H-2 אינה קשורה לניסיון לעצור את הפלסטינים הירורים או כדי למנוע את הירי.³⁷

במקרים אחרים מטיל צה"ל עוצר על הפלסטינים כדי לאפשר למתנחלים המתגוררים בעיר להמשיך ולנהל את חיי השגרה שלהם ולקיים אירועים ציבוריים בעיר במהלך חגים יהודיים ולאומיים. כך היה בחג סוכות ב-23.9.02, כאשר צה"ל הטיל עוצר על התושבים הפלסטינים כדי שמתנחלי חברון יוכלו לארח אלפי ישראלים שהגיעו לטייל בעיר.³⁸ בפורים האחרון הוטל עוצר על הפלסטינים כדי שהמתנחלים יוכלו לקיים את תהלוכת העדלאידע השנתית שלהם וגם מאחר שהיה זה יום האזכרה של ברוך גולדשטיין, שביצע את הטבח במערת המכפלה.³⁹ עוצר מוטל גם בזמן הלויית של מתנחלים.

בינואר 2003 הגישה האגודה לזכויות האזרח עתירה לבג"צ בנוגע לעוצר הממושך המוטל על התושבים הפלסטינים בחברון. בעתירה נטען שהעוצר הממושך שהוטל על אזור H-2 ועל השכונות אל-בוויר, אזור ואל-בקעה הסמוכות לחברון, אינו חוקי. העותרים טענו גם שהצבא אינו מודיע לתושבים על הפסקות העוצר וגם כאשר נמסר על כך לתושבים, נמנע מהם בפועל לצאת מבתיאם. כן נטען כי בהחלטתו להטיל עוצר כה ממושך התעלם הצבא מהפגיעה החמורה באוכלוסייה והטיל את מלוא המשקל אך ורק על שיקולים ביטחוניים.

בתשובתה טענה המדינה שישנן הפסקות בעוצר המאפשרות לתושבים להצטייד במצרכים. כן טענה המדינה שהעוצר נועד למנוע פגיעה באוכלוסייה היהודית, הפלסטינית ובכוחות הביטחון וכי העוצר הוא אמצעי צבאי לגיטימי.⁴⁰ בפסק הדין, שניתן ב-9.7.03, דחה בית המשפט את העתירה וקיבל את טענות המדינה במלואן. בית המשפט נמנע מלהכריע לגבי מחלוקות עובדתיות שנסבו בעיקר על הפסקת העוצר ועל הכרזה עליה ברמקולים.

הטלת עוצר היא הגבלת התנועה החמורה ביותר. ברור שככל שהעוצר נמשך זמן רב יותר, השפעתו על חיי היומיום גדולה יותר. העוצר הממושך המוטל על אזור H-2 מונע כל אפשרות לניהול חיים תקינים. הטלת עוצר על הפלסטינים

37. במאסר 2001 הטיל צה"ל עוצר על חברון, בזמן שהתקיימה תהלוכת עדלאידע של מתנחלי חברון. גורמים צבאיים טענו שהעוצר לא הוטל בגלל התהלוכה, אלא בגלל ירי מאבו סנינה שפגע במבקר ישראלי במקום. עמירה הס, "מתנחלי חברון חגגו; על הפלסטינים הוטל עוצר", *הארץ*, 12.3.01. עמוס הראל "לראשונה זה יותר מחודש-חילופי אש כבדים בחברון", *הארץ*, 26.6.01.

38. דינאל בן סימון, "יום של חג בעיר האבות", *הארץ*, 24.9.02.

39. אפרת וייס, "עדלאידע בחברון: המתנחלים רקדו הפלסטינים היו בעוצר", *ynet*, 18.3.03.

40. בניצ' 854/03 ד"ר ספיאן עבד אלרחמאן ואח' נ. *מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון*, הודעה לקראת דיון מטעם המשיב.

41. עמוס הראל ויאיר שלג, "רחוב אל-שוהאדא נפתח לתנועה; המתנחלים הפגינו בתגובה", *הארץ*, 20.8.99; עמוס הראל ונדב שרגאי, "עקבות מבצעי הפינוע ליד תרקומיא מובילים לטבח ביי", *הארץ*, 1.11.99.

העוצר וסגירת החנויות והשווקים הפכו את החיים בחברון לקשים ממש. אי היכולת לנוע בחופשיות ולהתפרנס העלו את רמת האבטלה והגדילו את מספר האנשים החיים מתחת לקו העוני. בנוסף, פוגעות ההגבלות החמורות על התנועה ביכולתם של התושבים לקבל שירותי בריאות וחינוך באופן סדיר.

הצדקת תוצאות אלה בטענה שקיימים שיקולי ביטחון כבדי משקל שאינם מותירים ברירה אחרת בידי הצבא, מתעלמת מחובתה של ישראל, ככוח הכובש, לאפשר לאוכלוסייה לנהל חיים סדירים. על ישראל מוטלת החובה לאפשר לתושבים להתפרנס בכבוד ולהינות משירותי חינוך, בריאות, רווחה ודת.⁴⁷

העובדה שכדי להגן על ביטחונם של 500 מתנחלים פוגע הצבא בצורה כה אנושה באוכלוסייה פלסטינית בת כ-35,000 תושבים, מעידה בבירור על כך שלא נערך כל איזון בין צרכי האוכלוסייה וצרכי הביטחון ועל כך שהצבא נוקט באמצעים חמורים ובלתי סבירים שהנזק הנגרם מהם גדול לאין ערוך מביטחון שמוקנה מהם. מדיניות זו מהווה ענישה קולקטיבית, האסורה על פי המשפט הבינלאומי.⁴⁸ יותר מכל מעידים על כך דבריו של סגן מפקד חטיבת חברון במהלך פעולת צה"ל בחברון בחודש פברואר בראיון לערוץ 1 כי "הנטל הכלכלי הוא לא חלק ממקרה, הוא חלק מתהליך ארוך על-מנת לייצר לחץ בתוך תושבי העיר חברון על-מנת שהם יוקיעו מתוך עצמם את הטרור".⁴⁹

עדותו של מוחמד ג'ודי מחמוד ח'מיס א-נתשה, בן 41, נשוי ואב לחמישה, צורף, תושב אזור H-2. חברון⁵⁰

אני גר ברחוב א-סלאם ב-H-2 בחברון ועובד בתור צורף וסוחר בזזהב מאז שנת 1993. לי ולשותף שלי, עבד אל-והאב אבו רמילה, יש חנות לזהב שנמצאת מול בית רומאנו שעבד אל-והאב קנה בשנת 1980. מאז ועד תחילת האינתיפאדה הנוכחית עבדנו בחנות הזו ברציפות. כשהתחילה האינתיפאדה השנייה התחיל העוצר והחרפה

ב-2.6.02 הגישו חמישה בעלי חנויות בשווקים חוזה אל-פאוור וחאן אל-ח'ליל עתירה לבג"צ בדרישה שהצבא יאפשר להם ול-73 בעלי עסקים נוספים לפתוח את עסקיהם. עוד תבעו העותרים שהמשטרה תגן על חנויותיהם ותמנע פריצה ומעשי ביזה בזמן שהחנויות סגורות.⁴² בתשובתה טענה המדינה שורה של טענות סותרות. ראשית, טענה המדינה, השוק נסגר כדי להגן על התושבים היהודים בהתנחלות אברהם אבינו הסמוכה וכדי למנוע "אירועי חיכוך". אולם, סגירת השוק נעשתה מיד לאחר הריגתה של שלהבת פס, שנורתה על-ידי צלף פלסטיני מגבעת חארט א-שיח', הנמצאת באזור H-1, וברור כי סגירת השוק לא תמנע מצלפים פלסטינים להמשיך ולהתמקם שם.

בהמשך תשובתה הציגה המדינה שתי טענות אחרות, שבין לבין הטענה על הגנה על מתנחלים אין כל קשר וודאי שאין בהן כדי להצדיק את סגירת השוק. המדינה טענה שבכל מקרה האזור נמצא בעוצר רוב הזמן, ולכן ביטול צווי הסגירה לא יאפשר את פתיחתו. בנוסף, מתנחלים פלשו לשוק ועד שהם לא יפנו ממנו לא ניתן יהיה לפתוח אותו. בינתיים נדון פינוי המתנחלים מהשוק בוועדת ערר צבאית והדיון טרם הסתיים.

העותרים דרשו גם פיצוי כספי מהמדינה בשל הנזקים שנגרמו להם כתוצאה מסגירת החנויות. בית המשפט המליץ למדינה להגיע להסדר הולם עם העותרים.⁴³ כיום מתנהל משא ומתן בין הצדדים בניסיון להגיע להסדר.

בנוסף לחנויות שנסגרו בצווים צבאיים, ישנם מקרים בהם סגרו חיילים חנויות ללא צווים. האגודה לזכויות האזרח פנתה לפרקליט הצבאי הראשי בטענה שסגירת החנויות ללא צו וללא התראה פוגעת בבעלי החנויות ובתושבי חברון, שאינם יכולים לערוך קניות כאשר העוצר מוסר. בתשובה נמסר כי לצבא לא ידוע על איסור כלשהו לפתוח את החנויות כאשר העוצר מוסר. בשיחת טלפון עם סגן ציגלר ממושרד היועץ המשפטי לאיו"ש נמסר לעו"ד נועה שטיין כי "מדובר בפעולה בלתי חוקית" וכי עליה לפנות לפרקליטות הצבאית.⁴⁴ מהפרקליטות הצבאית נמסר כי הנושא נמצא בבדיקה.⁴⁵ בינתיים, ממשיכים חיילים בחברון לסגור חנויות.⁴⁶

42. בג"צ 4639/02, עבד אלסאלם קצראווי ואח' נ. מפקד כוחות צה"ל באיו"ש ושר הביטחון.

43. משה גורלי, "מי שסגר את השוק, שיפרנס את משפחות הסוחרים", הארץ, 20.11.02.

44. מכתב מהאגודה לזכויות האזרח לסגן אלוף פנינה שרביט, הפרקליטות הצבאית, 1.6.03.

45. חליפת מכתבים בין עו"ד נועה שטיין לפרקליט הצבאי הראשי וליועץ המשפטי לאיו"ש החל מ-19.2.03 ועד 1.6.03.

46. בנוסף, הגישה האגודה לזכויות האזרח עתירה לבג"צ בדבר סגירת החנויות ברחוב א-סלאם: בג"ץ 7007/03 מחמד עלי קואסמי נ. מפקד כוחות צה"ל ביהודה והשומרון.

47. האמנה הבינלאומית לזכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות משנת 1966, חלק 3 סעיפים 6-14.

48. תקנה 50 לתקנות הנספחות לאמנת האג משנת 1907 וסעיף 33 לאמנת גינה הרביעית בדבר הגנת אזרחים בזמן מלחמה משנת 1949.

49. יומן, הערוץ הראשון, 7.2.03.

50. העדות נבנתה על-ידי מוסא אבו הששה ביום 6.2.03.

כיום סוחרים מחפשים אזורים שמרוחקים מהכיכר של באב א-זאויה.

אני ועבד אל-והאב חשבנו לחפש חנות אחרת בצפון, רחוק מבאב א-זאויה. לפני כחודש מצאנו חנות שנמצאת כמאה מטרים מהחנות הזאת. הצבא חסם את הגישה בקוביות בטון כמה מטרים לפני החנות החדשה וחשבנו שהאזור הסגור לא יכלול אותה. שילמנו על החנות החדשה, שהיא חנות קטנה יותר מהקודמת, 13,000 דולר, והתחלנו לצייד אותה כדי להתחיל לעבוד בה.

ביום חמישי, 30.12.02, נכנס הצבא הישראלי לאזור H-1, הכריז על עוצר, והרחיב את האזור הסגור כך שגם החנות החדשה שלנו כלולה בו. אני לא יודע כמה זמן ימשך המצב החדש. אם המצב לא ישתנה לא נוכל לעבוד יותר כי לא נראה לי שאני ועבד אל-והאב נוכל להרשות לעצמנו לקנות עוד חנות. השקענו סכומים גדולים ברכישת החנות הנוכחית והחנות החדשה. בנוסף יש לנו גם את ההפסדים המצטברים ואת הוצאות המחיה היומיומיות לקיום שתי המשפחות שלנו, המוונות 13 נפשות.

האלימות של המתנחלים וההטרדות מצד החיילים ולכן יכולנו לעבוד בחנות רק ימים מעטים. החל מתחילת שנת 2002 אני ובעלי חמישים החנויות בשוק הזהב, שנמצא על כביש בית רומנו, כמעט ולא יכולנו להגיע לחנויות שלנו. זה התחיל ביום כן יום לא, עד לסגירה מוחלטת. לא נמסר לנו צו סגירה ביד. אז שכרנו בדמי מפתח, אני והשותף שלי, חנות אחרת בכיכר באב א-זאויה, בסכום של מאתיים אלף דולר, והתחלנו לעבוד בה. העסק הלך טוב יותר מהעסק הקודם, למרות ההטרדות והירי של חיילים ישראלים באזור באב א-זאויה.

המצב הזה נמשך עד ל-15.11.02 ולתקיפה של החיילים ליד קריית ארבע. מאז נסגר אזור באב א-זאויה והוטל עליו עוצר שעדיין נמשך. העוצר מוסר לזמן קצר כל שלושה או ארבעה ימים למשך שעתיים-שלוש והעבודה בחנות נפסקה כמעט לגמרי. אני ועבד אל-והאב התחלנו לספוג הפסדים בגלל השכר שהיינו צריכים לשלם לפועלים ובגלל שכר דירה והוצאות אחרות, שמשתכמות באלף דולר ליום. חוץ מזה, הערך של החנות ירד ובתנאים הנוכחיים לא יכולנו למכור אותה או להשכיר אותה, כי

הריסות בתים "לצרכי ביטחון"

המשפט הבינלאומי אוסר על הריסת רכוש פרטי, אלא אם מדובר בצרכים דחופים ומיידים.⁵² ברור כי סייג זה של "צרכי ביטחון דחופים" לא חל בנוגע להריסת המבנים ב"ציר המתפללים", בעיקר לנוכח הזמן הרב שחלף מאז הוצאת הצווים. השאלה האם הבתים נטושים או לא אינה נוגעת לעניין שכן ההריסה תפגע בזכות הקניין של בעלי המבנים, והעובדה שהם עברו להתגורר במקום אחר אין משמעותה ויתור על נכסיהם. בנוסף, טענת המדינה כאילו מדובר באיזון בין הזכות לחיים לזכות הקניין היא מניפולטיבית. מדובר בדרך בה עוברים מתנחלי קריית ארבע כדי להגיע למערת המכפלה ולא במקום בו הם מתגוררים באופן קבוע. לכן, אם בכלל, יש לאזן בין זכות הפולחן של המתנחלים לבין זכות הקניין של בעלי הנכסים. נראה כי הוצאת צווי ההריסה נעשתה תוך ניצול ציני של האירוע ב"ציר המתפללים". בתקשורת התפרסמו ידיעות על תוכניות לבניית טיילת בין קריית ארבע למערת המכפלה ועל השאיפה ליצור רצף טריטוריאלי בין חברון לקריית ארבע באמצעות בניית שכונה הכוללת אלף יחידות דור.⁵³

בנוסף, מאז תחילת אינתיפאדת אל-אקצא עושה ישראל שימוש נרחב בחריג הצר שנקבע במשפט הבינלאומי בנוגע להריסת רכוש פרטי. על בסיס חריג זה, נהרסו כבר מאות בתים ואלפי דונמים של שטחים חקלאיים.⁵⁴ הסתמכות על אותו סעיף שוב ושוב, מעמידה בספק את קיומם של "צרכים ביטחוניים" המצדיקים, לכאורה, את הפגיעות ברכוש.

ב-13.4.03 הוציא תא"ל עמוס בן אברהם צו צבאי המורה על הריסת שלושה מבנים נוספים, הנמצאים סמוך לגדר ההתנחלות קריית ארבע, בטענה שפלסטינים הסתתרו במבנים אלה ותקפו מתנחלים. ב-30.4.03 עתרו משפחות דענא, בעלות המבנים, לבג"צ ודרשו לבטל את הצווים.⁵⁵ בית המשפט אסר על הריסת המבנים עד לקבלת תשובת המדינה, שטרם ניתנה עד היום.

ב-29.11.02 הוציא אלוף פיקוד המרכז משה קפלינסקי צווי הריסה למבנים הסמוכים ל"ציר המתפללים", המוביל משער "הפשפש" של קריית ארבע למערת המכפלה. צווי ההריסה ניתנו לאחר שפלסטינים הרגו במקום תשעה אנשי כוחות ביטחון ושלושה מאנשי כיתת הכוננות של קריית ארבע.

ב-10.12.02 הגישו בעלי הבתים עתירה לבג"צ. בעתירתם טענו כי הצו נוגע ל-22 מבנים, שחלקם נטושים ואינם ראויים למגורי אדם וחלקם עדיין מאוכלסים. העותרים דרשו כי הצווים יבטלו, כי תינתן להם זכות טיעון וכי יתאפשר להם לשפץ את המבנים. הם גם הציעו דרך חלופית, שלא תהיה כרוכה בפגיעה במבנים או בתושבים. טענתם של בעלי הבית היתה שהמטרה האמיתית של הריסת הבתים היא רצונו של הצבא ליצור רצף טריטוריאלי בין קריית ארבע לחברון וכי שיקולי הביטחון עליהם מתבססים הצווים רק מהווים מסווה למניע האמיתי. לעתירה צורפה חוות דעת של אדריכלים מעמותת "במקום", בה נטען כי למבנים אלה יש ערך היסטורי וארכיטקטוני.⁵¹

בתשובתה לעתירה טענה המדינה כי בכוונת צה"ל להרוס 13 בתים בלבד מתוך כלל המבנים הנמצאים בשטח אליו מתייחס הצו וכי כולם נטושים ולא ראויים למגורים. המדינה הכחישה כי הצווים הוצאו בשל שיקולים זרים וטענה כי הריסת הבתים נחוצה של צרכי הביטחון. לטענת המדינה, "אין ספק שהזכות לחיים גוברת על הזכות לקניין של תושבי האזור". התוואי החלופי שהציעו העותרים נפסל, לטענת המדינה, משיקולי ביטחון, בשל קרבתו לבתים מאוכלסים של פלסטינים ולחורשת עצים שיכולה לשמש מסתור לתוקפים. כמו כן, תוואי זה הוא תלול ויקשה על הולכי רגל להגיע למערת המכפלה.

בדיון שהתקיים בעתירה ב-13.2.03 דרשו השופטים מהמדינה לשקול חלופות לצווי ההריסה – כמו אטימת הבתים, הצבת חיילים במקום, מסלול חלופי – ולהגיש לבית המשפט תשובה נוספת. עד היום טרם הגישה המדינה את תשובתה זו.

51. בג"צ 10497/02 עיריית חברון ואחרים נ. האלוף משה קפלינסקי, מפקד כוחות צה"ל באיו"ש.
52. תקנה 23(ז) לתקנות הנספחות לאמנת האג משנת 1907, סעיף 53 לאמנת גינבה הרביעית בדבר הגנת אורחים בזמן מלחמה משנת 1949.
53. נדב שרגאי, "יתוכנית שרון", הארץ, 18.11.02. עיריית רוזנבלום, "משרד התיירות הקציב 12.5 מיליון שקל לאתרים בשטחים", הארץ, 23.12.02.
54. בנושא זה ר' בצלם, מדיניות ההרס - הריסת בתים והשחתת שטחים חקלאיים ברצועת עזה, פברואר 2002.
55. בג"צ 3966/03 שאקד דענא ואחרים נ. מפקד כוחות צה"ל באיו"ש.

עדותו של סמיה נועמאן שוקרי דענא, בן 35, נשוי ואב לשלושה, תושב אזור H-2 בחברון⁵⁶

אבי כשהוא יצא מהבית. חיילי המינהל האזרחי הורו לו לברוח חזרה הביתה. אבי נפצע בראש ובאוזן הימנית ממכות המתנחלים. אבי חולה לב ועבר ניתוח לב פתוח לפני כחודש.

באותו לילה, בסביבות 03:00, הצבא הישראלי קרא ברמקול לבני משפחת עבד אל-חלים דענא, המונה 17 נפשות, בהם 12 ילדים, ודרשו מהם לפנות את הבית. לאחר מכן, חיילים הפגיו את הבית מכלי נשק שהחזיקו על כתפיהם. הבית ניוק. כעבור חמישה ימים, הצבא הרשה לבני המשפחה לחזור הביתה.

במהלך התקופה שבין 7.3.03 ו-5.4.03, החיילים הגיעו לביתנו ולבתים הסמוכים מדי לילה, הוציאו את כל הדיירים לרחוב וערכו חיפושים בבתים.

ביום שישי, 11.4.03, הצבא הקיף את האדמה שגרף בחוטי תיל. כששאלנו את החיילים שעשו את זה למה הם מגדרים את השטח, הם אמרו לנו שזה נעשה מטעמים ביטחוניים.

אתמול, יום שני, 14.4.03, קיבלתי מכתב מהמינהל האזרחי. עם המכתב היה צו צבאי שמורה על תפיסת קרקע וצו הריסה לשלושה בתים, ביניהם הבית שלי, שבו מתגוררות 11 נפשות, ביתו של עבד אל-חלים דענא, שבו מתגוררות 17 נפשות, וביתו של שאקר דענא, שבו לא מתגורר כיום איש. המכתב הונפק ביום 13.4.03 ומצויין בו שאנחנו יכולים להציג את טענותינו תוך 96 שעות מיום מסירת המכתב. את המכתב קיבלנו בתקופת חג הפסח, יומיים לאחר שהונפק ולכן אנחנו לא יכולים לעשות כלום.⁵⁷

ביום שישי, 7.3.03, הצבא טען שמישהו ניסה לחדור להתנחלות קריית ארבע ובעקבות זאת בולדוורים ישראלים הגיעו לאדמת המשפחה. איתם הגיעו שישה או שבעה מתנחלים. הבולדוורים גרפו תשעה דונם מאדמת המשפחה. כעבור כחודש קיבלנו צו תפיסה שבו דובר על כשישה דונם. בחלקה שנגרפה היו עצי זית, גפנים, שקדים וירקות. בנוסף לכך, הבולדוורים הרסו ארבעה צריפים, משמשים כדיר לצאן.

ביום שבת, 5.4.03, היה ניסיון תקיפה בהתנחלות קריית ארבע. מאוחר יותר שמעתי שהתוקף, שהשתייך לתנועת חמאס, עלאה ג'ודה א-נתשה, נהרג. במהלך הפעולה היה באזור ירי אינטנסיבי. חלק ניכר מהירי כוון אל ביתנו. כמה כדורים חדרו לתוך הבית. בסביבות 20:00, האחין שלי, יאיד עימאד דענא, בן ה-13, נפצע בברך הימנית מאחד הכדורים. קראנו לאמבולנס אבל התיאום הדרוש להגעתו הושג רק כעבור כשלוש שעות.

זמן קצר לפני חצות, בולדוורים הגיעו לאזור בליווי חיילים והרסו צריף ששטחו 7X20 מטר, באר מים ובית לא מאוכלס ששטחו שמונים מ"ר. הבית שייך לאבי, נועמאן דענא. לאחר הריסת המבנים, הבולדוור יישר שטח אדמה שלנו שבו נטועים עצי פרי. עשרות מתנחלים שהיו באזור החלו לתקוף את הבית. הם שברו את זגוגיות החלונות. בסביבות 02:30 לפנות בוקר, הגיעו חיילי המינהל האזרחי לביתנו וזימנו את אבי לחקירה. אני ובני משפחה נוספים עמדנו בפתח הבית וראינו מתנחלים מכים את

56. העדות נגבתה על-ידי מוסא אבו השאש ביום 16.4.03.

57. בינתיים הוגשה כאמור עתירה לבג"צ בשם, על-ידי עו"ד שלמה לקר.

האוכלוסייה הפלסטינית והחנויות והשווקים שנסגרו, שותקו החיים באזור H-2 כמעט לחלוטין. צה"ל מתכוון גם להרוס בתים של פלסטינים הסמוכים ל"ציר המתפללים".

אלימות של כוחות הביטחון כלפי פלסטינים הפכה מזמן לעניין שיגרתי. רק מקרה אלימות חמור כמו הריגתו של עימראן אבו חמדייה הביא את המחלקה לחקירות שוטרים לפתוח בחקירה, אז התגלה כי מדובר בתופעה נרחבת. למרות זאת, מערכת הביטחון עדיין נמנעת מטיפול רציני בנושא ומעשי האלימות נמשכים.

אלימות המתנחלים ואי-אכיפת החוק עליהם, העוצר הרצוף והגבלות התנועה החמורות במה שהיה המרכז המסחרי של חברון ואלימות מצד כוחות הביטחון – כל אלה גרמו לכך שמשפחות שיכלו לעזוב את האזור, עברו להתגורר במקומות אחרים.

בצלם קורא לממשלת ישראל:

- להסיר את העוצר הרצוף,
- לאפשר את פתיחת השווקים והחנויות,
- לבטל את הצווים להריסת הבתים,
- לאכוף את החוק ולמצות את הדין עם מפירי חוק,
- לחקור כל מקרה של אלימות מצד כוחות הביטחון,
- לפנות את ההתנחלות היהודית בחברון.

קיומה של ההתנחלות בתוך העיר חברון היא הגורם העיקרי לפגיעה החמורה בזכויות האדם של האוכלוסייה הפלסטינית המתגוררת באזור H-2. למרות שישראל אחראית לשמור גם על שלומם וביטחונם של הפלסטינים, היא מתעלמת בעקביות מחובתה זו. כוחות הביטחון משקיעים את מירב מאמציהם בהגנה על המתנחלים, תוך פגיעה גסה בזכויות האדם של התושבים הפלסטינים.

מבחינה זו חברון אינה ייחודית ופגיעה בפלסטינים בטענה שהדבר נחוץ לצורך שמירה על ביטחון המתנחלים קיימת גם במקומות אחרים בשטחים.⁵⁸ אמנם, ישראל חייבת להגן גם על שלומם וביטחונם של המתנחלים המתגוררים בעיר, אך אין היא רשאית לעשות זאת במחיר הפרה שיטתית ורצופה של זכויות הפלסטינים.

כפי שעולה מדו"ח זה, מתעלמות רשויות אכיפת החוק בעקביות מהאלימות הכמעט יומיומית של המתנחלים המתגוררים בעיר כלפי הפלסטינים ורכושם. כוחות הביטחון לא נערכים כראוי במקרים בהם ברור לכל שמתנחלים מתכוונים לפגוע בפלסטינים וגם כאשר הם נוכחים במעשי האלימות, הם בדרך כלל בוחרים לא לעשות דבר. במקרים בודדים בלבד נעצרו מתנחלים ונשפטו בשל פגיעות בפלסטינים.

צה"ל גם פוגע באופן שיגרתי בזכויות האדם של האזרחים הפלסטינים, בין אם בעקבות פגיעה במתנחלים ובין אם בנסיבות אחרות. בשל העוצר הממושך המוטל על

58 ראה בצלם, אל-מוואסי, רצועת עזה - חיי היום יום במובלעת, מארס 2003; גול הקרקעות - מדיניות ההתנחלות במדה המערבית, מאי 2002.

תגובת דובר צה"ל

-1-

דובר צה"ל
IDF Spokesperson

לישראל	ההגנה	צבא
צה"ל	דובר	חטיבת
בינלאומיים	ארגונים	מדור
03-6080214		טל':
03-6080343		פקס:
279	-	ז-א
התשס"ג	באב	ט"ז
2003	באגוסט	14

לכבוד

מר שלומי סויסה

"בצלם"

הנדון: תגובת דובר צה"ל לדוח בנושא חברון

שלום רב,

להלן תגובתנו לדוח "בצלם" בנושא חברון:

העיר חברון מתאפיינת במציאות ייחודית ושונה מהערים האחרות ביהודה ושומרון, בכך שחיים בה ישראלים ופלסטינים זה לצד זה, ללא כל הפרדה או חציצה ברורה.

במציאות זו בוצעו במהלך שלוש השנים האחרונות של מתקפת הטרור הפלסטיני, ואף לפני כן, עשרות פיגועים וניסיונות פיגוע כנגד תושבים יהודים וחיילי צה"ל במקום, בהם נרצחו ונפגעו עשרות תושבים וחיילים (רצח הרב שפירא ז"ל בתאריך 10/02, פיגוע ציר המתפללים בתאריך 11/02, פיגוע עיקול 160 בתאריך 12/02, פיגוע נוסף בעיקול 160 בתאריך 03/03, מחבל מתאבד בכיכר גרוס בתאריך 05/03, ירי לעבר ש.ג מערת המכפלה בתאריך 07/03 וכו').

מספרם הרב של מבוקשים אשר נתפסו בעיר חברון ומספרם של המפגעים אשר יצאו ממנה מלמדים על היקף תשתית הטרור בעיר חברון ועל פעילות הטרור הענפה המתקיימת במקום מצד כל ארגוני הטרור הפלסטינים.

היקף ותוצאות פעילות טרור זו אילצו את צה"ל לפעול נגד תשתית הטרור בגזרת העיר חברון כפועל יוצא מחובתו להגן על שלוםם וביטחונם של אזרחי מדינת ישראל.

אכיפת החוק על המתיישבים הישראלים

צה"ל ומשטרת ישראל עוסקים באכיפת הסדר באזור יהודה ושומרון למול האוכלוסייה הישראלית והפלסטינית כאחד. בכל מקרה בו מועלות טענות שונות בדבר אי אכיפת חוק כראוי כלפי מתיישבים ישראלים הן נבדקות באופן מעמיק, וכל מקרה בו נמצא כי חלה חריגה מההנחיות, מטופל בצורה המחמירה ביותר.

פעילות אכיפת החוק באזור יהודה ושומרון מבוססת על נהלים מיוחדים שגובשו בעניין, בשיתוף גורמים משפטיים בכירים, ובאה לידי ביטוי בריכוז מאמץ כלל-מערכתי באזורים המועדים לחיכוך.

יצוין כי בימים אלה ממש תלויה ועומדת בפני בג"ץ עתירה העוסקת באכיפת החוק בחברון (בג"ץ 4547/03 חלבי ואחי' נ' ראש הממשלה ואחי') עמדת המדינה בנושא תוצג במסגרת ההליכים המתנהלים בעתירה.

מעבר לכך נזכיר, כי ככלל, לאור המלצות ועדת שמגר (אשר מונתה לאחר הטבח במערת המכפלה), האחריות על שמירת החוק מצד המתיישבים הישראלים באזור מוטלת על משטרת ישראל.

אלימות לכאורה מצד כוחות הביטחון

בדו"ח מוזכרים מספר מקרים בהם נטען כי חיילי צה"ל פגעו בתושבים פלסטינים. צה"ל רואה בחומרה כל מקרה של פגיעה בחפים מפשע. הדברים נבחנים וייבחנו בקפידה, בצורה עניינית וללא משוא פנים, וכל מקרה אשר יימצא כנכון יטופל במלוא חומרת הדין. ביחס לחלק מן המקרים בהם היו מעורבים לכאורה חיילים, נפתחו חקירות מצ"ח שטרם נסתיימו. מקרים שלא היו מוכרים עד כה לגורמי הפרקליטות הצבאית, ובהם נטען לפגיעה מצד חיילי צה"ל, הועברו לטיפולו של הפרקליט הצבאי. שאר המקרים המוזכרים בדוח מיוחסים לכוחות מג"ב ובאחריות משטרת ישראל.

עוצר

על רקע פעילות הטרור הענפה בעיר חברון ומספרם הרב של פיגועים קטלניים שארעו באזור, נאלצו מפקדי צה"ל בגזרה להטיל עוצר על אזורים פלסטינים הסמוכים ליישוב היהודי בחברון, וזאת ככורח מבצעי ובהיעדר פתרונות טובים יותר לסיכול הטרור במקום שכונן כלפי התושבים הישראלים.

יצוין כי עתירה שהוגשה לבג"ץ בעניין זה נדחתה (בג"ץ 854/03 סולטאן ואחי' נ' מפקד כוחות צה"ל באיו"ש), כאשר בית המשפט העליון קבע מפורשות, כי גורמי צה"ל מודעים היטב לכך שהטלת עוצר מהווה אמצעי דרסטי, שאין להפעילו אלא בנסיבות שבהן הדבר חיוני להגנת חייהם של אזרחים וחיילים. בית המשפט שוכנע כי הטלת העוצר ע"י צה"ל בחברון נעשתה בלית ברירה, בהעדר חלופות מבצעיות אחרות. ובהתאם לנהלים מסודרים ותקינים.

כמו כן, נבדק העוצר תקופתית לאור הערכות מצב ומוסר מדי 48 שעות להצטיידות ואינו פוגע בתנועות הומניטריות (רכבי רפואה, עירייה ומזון).

נוסיף ונציין כי בתקופה האחרונה, לאחר שהתנאים המבצעיים אפשרו זאת, צומצם למינימום הזמן בו נתונים תושבים פלסטינים בעיר תחת עוצר, ולמעשה בהיעדר מידע מודיעיני נקודתי על כוונות ארגוני טרור פלסי לבצע פיגועים, לא מוטל במקום עוצר כלל.

סגירת חנויות ושווקים

סגירת חנויות ושווקים נעשית אך ורק כאשר קיים כורח מבצעי אשר מאלץ את מפקדי צה"ל בגזרה לסגור אותם, ופתיחתם מהווה סיכון בטחוני, וזאת מאחר שגורמי הטרור הפלסטינים משתמשים בחסותם של עוברי אורח ואזרחים תמימים לביצוע פעילות טרור במקום. פניות שעניינן סגירת חנויות ושווקים בחברון, כגון הפנייה המוזכרת בדו"ח, שעניינה סגירתו, לכאורה, של שוק אלקזאין, מטופלות על ידי גורמי צה"ל באופן הולם ותוך בדיקה קונקרטית של נסיבותיהן.

יצוין כי בימים אלה, תלויות ועומדות בביהמ"ש העליון שתי עתירות שעניינן סגירת חנויות בחברון על ידי המפקד הצבאי:

- א. בג"ץ 4639/02 קצראווי נ' מפקד כוחות צה"ל באיו"ש - העתירה עוסקת בסגירת חנויות בסמוך לקסבה בעיר. המדינה הגישה תגובה מפורטת, הנתמכת בתצהירו של אלוף פיקוד מרכז, ואשר מבהירה את הצורך הביטחוני בהמשך סגירת החנויות בשוק, בנובע מקרבתו לשכונת "אברהם אבינו" ולאיומים שיצרו גורמי פח"ע תוך שימוש בתנועת הקונים בשוק.
- ב. בג"ץ 7007/03 קוואסמי נ' מפקד כוחות צה"ל באיו"ש - העתירה עוסקת בסגירת חנויות ברחוב השאלאה בעיר העתיקה בחברון. עמדת המדינה, בה יפורט הרציונל העומד בבסיס סגירת החנויות, תוגש לבג"ץ בימים הקרובים.

יצוין כי בתקופה זו, בעקבות הערכות מצב ובהתאם לשיקולים הביטחוניים נשקלת מחדש פתיחתן של חלק גדול מן החנויות אשר נסגרו קודם לכן, זאת כחלק מההקלות לאוכלוסייה הפלשתינאית.

הריסות בתים לצרכי ביטחון

"ציר המתפללים" – בעקבות פיגוע הדמים שארע ביום 15.11.02 ב"ציר המתפללים", במהלכו נהרגו שנים עשר חיילי צה"ל, שוטרי מג"ב ואנשי כיתת הכוננות של קרית ארבע, ועל רקע מספר אירועים קודמים בציר ובקרבתו, הוחלט על נקיטת צעדים ביטחוניים שמטרתם שיפור האבטחה של הולכי הרגל העושים שימוש בציר המתפללים על מנת להגיע למערת המכפלה. בהתאם לכך הוציא מפקד כוחות צה"ל באזור צווי תפיסת מקרקעין והריסת מבנים לצורך מיגון הציר.

כנגד צווים אלה הוגשו שתי עתירות לביהמ"ש הגבוה לצדק (בג"ץ 10356/02 חס נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית, בג"ץ 10497/02 עיריית חברון נ' מפקד כוחות צה"ל באזור) במסגרת דיונים שהתקיימו בביהמ"ש העליון במהלך חודש פברואר 2003, החליטו השופטים, כי בטרם יכריעו בעתירות, על מפקד האזור לבחון את החלופות האפשריות להריסת בתים, תוך איזון בין מעלותיה וחסרונותיה של כל חלופה.

ביום 7.8.03 הגישה המדינה את הודעתה, לפיה לאחר בחינת החלופות השונות להגנה על המתפללים, הוחלט לבחור בחלופה המצמצמת במידה ניכרת את הפגיעה במבנים הסמוכים. יצוין, כי הבחירה בחלופה זו הינה איזון בין הצורך הביטחוני לבין הרצון למזער, ככל הניתן, את הפגיעה

במבנים הסמוכים. בפרט הוחלט, כי הרחבת הציר תחייב הריסה חלקית של שני מבנים, וכן הריסת קיר במבנה שלישי. כן, תתחייב אטימתם של פתחי היציאה במספר מבנים ותידרש חסימת המעברים המובילים לציר מכיוון הקאסבה המזרחית.

בג"ץ 3966/03 דענא נ' מפקד הכוחות באיו"ש – העתירה שהוגשה בעניין הריסת שלושה מבנים בחברון, בצמוד לגדר קריית ארבע, תלויה ועומדת בימים אלו בביהמ"ש העליון. עמדת המדינה, תפורט במסגרת ההודעה שתוגש מטעמה במסגרת ההליכים המתנהלים.

סיכום

העיר חברון היא העיר הפלסטינית היחידה בה מתגוררים ישראלים לצד תושבים פלסטינים. בעיר קיימת מציאות ביטחונית מורכבת, ובוצעו בה פיגועים רבים וקשים נגד התושבים הישראלים וחיילי צה"ל שמאבטחים את האזור.

במציאות מורכבת ורגישה זו פועלים חיילי צה"ל, הנדרשים להגן על חייהם וחיי התושבים היהודים, תוך פגיעה מינימאלית ככל האפשר בזכויותיהם ובאורח חייהם של התושבים הפלסטינים. איזון זה אינו פשוט, וקיימים למרבה הצער, גם מקרים בודדים בהם חרגו חיילי צה"ל מהנורמות המחייבות. מקרים אלה מטופלים לגופם במלוא חומרת הדין.

מפקדי צה"ל בכלל ובגורת העיר חברון בפרט מודעים היטב לאחריות הכבדה המונחת על כתפיהם הן מבחינה ביטחונית והן מבחינת השמירה על זכויותיהם של הפלסטינים בגזרתם. המפקדים מקפידים על העברת פקודות ומסרים לחיילים ברוח זו.

בברכה ,
סם וויזרמן , רב סרן
ראש מדור ארגונים בינלאומיים

תגובת דוברת משמר הגבול

שמור

מפקדת משמר הגבול
לשכת המפקד
טלפון: 089770400
פקס: 089770420
ה' אב תשס"ג
03 אוגוסט, 2003
יע/01 - 78/11468 (מ)

"בצלם"

הנדון: פניית "בצלם" לתגובה בנושא: "דוח חברון יולי 2003" - אלימות של אנשי כוחות הבטחון

1. המדיניות של פיקוד משמר הגבול הינה לא להקל ראש ולטפל בכל אירוע חריג בו שוטר מגיב פעל בניגוד לנהלים ולפקודות, והטיפול בארועי חברון הינו דוגמא לכך.
2. התלונות נבדקות ומטופלות ובמקרה הצורך נחקרות על ידי גוף חיצוני - המחלקה לחקירות שוטרים במשרד המשפטים.
3. חשוב להכיר ולציין לשבח את תרומתם של לוחמי מג"ב, בפעילות ביטחונית מאומצת, לשמירת הביטחון והסדר בקרב האוכלוסייה האזרחית.

בברכה,

דוברת משמר הגבול

תגובת מחוז ש"י

משטרת ישראל

מטה מחוז ש"י
ק ב ת " צ
טל: 02-6279243
פקס: 02-6279293
תאריך: 17.8.03
יל / 01 - 208

בצלם / לידי שלומי סויסה
בפקס 02 – 6749111

דו"ח בצלם לענין חברון – יולי 2003 הנדון:

1. פנייתך אלינו לענין הדו"ח שבנדון הועברה לבדיקת מרחב חברון ולהלן התייחסותנו:

- א. תגובתנו, מטבע הדברים, מתייחסת אך ורק לכל הקשור לפעילות המשטרה במקום, שכן רבות מן הטענות אינן קשורות בנו אלא בגופי בטחון אחרים.
- ב. נושא אכיפת החוק בחברון וסביבתה נבדק באופן שוטף ע"י משרד המשפטים / פרקליטות המדינה, וכן ע"י בית המשפט העליון בשבתו כבג"צ במסגרת מס' עתירות שהוגשו בנושא ע"י תושבים מהחלק הערבי של העיר או הגרים בסמוך לבתי היהודים בחברון. הבג"צים הנ"ל עוסקים הן באכיפת החוק באופן כללי והן בעשרות תיקים שלגבי הטיפול בהם נטענו טענות שונות ע"י העותרים.
- ג. כמו בתיקים אחרים בשטח מדינת ישראל, גם במקרים שלפנינו ישנם קשיים רבים במציאת החשודים הנובעים בעיקר מחוסר זיהויים ע"י המתלוננים, ולעיתים הבעיה היא דוקא בחוסר התייחסותם של המתלוננים למשטרה ולבתי המשפט השונים על מנת למסור עדויות או הודעות כנדרש.
- ד. יצויין כי גם בארץ רבים מתיקי החקירה אינם מגיעים לכלל פענוח, אך אין זה אומר, ובמקרה של מרחב חברון כך הדבר, שאין נעשים מאמצים רבים להביא לגילוי החשודים ולהעמדתם לדין. למותר לציין כי בתיקים רבים אחרים אכן מובאים חשודים לדין ועונשם נגזר ע"י בית המשפט.

ה. בלא מעט פעמים בהן קיבלנו תלונות מגופים העוסקים בזכויות האדם, הן בארץ והן מגופים בינלאומיים, שכשבדקנו אותם הסתבר כי לא קיימת תלונה או שהפניות שלנו למתלוננים למסור פרטים נוספים או להגיע לכי"מ"ש לא צלחו, ועל כן פנינו לאותם גופים במטרה שייסיעו לנו בעניינים אלו.

2. לעניין התלונות הפרטניות להלן תוצאות בדיקתנו:

א. תלונותיו של פריד עיווי –

- 1) תלונתו בגין תקיפה וגרימת נזק טופלה אך מאחר שהחשודים לא התגלו התיק נגנז.
- 2) תלונתו מיום 26.12.97 בגין גרימת נזק – נחקר חשוד בתיק אולם התיק נסגר מחוסר ראיות ע"י יח' התביעות.

ב. לגבי תלונתו של איאד עבד אלמועטי סלהב – מרחב חברון ניסה לאתר תלונה ע"ש הנ"ל, אך הבדיקה העלתה כי אין תלונה על שמו במשטרת חברון. יתכן והתלונה הוגשה ע"י משהו אחר.

ג. תלונות של נאג'ת שראוי ועזמי דנדיס –

- 1) התלונה מיום 22.7.98 בגין השגת גבול טופלה, 2 חשודים נחקרו ובסופו של תהליך נסגר התיק ע"י יח' התביעות מחוסר ענין לציבור.
- 2) התלונה מיום 2.5.99 בגין השגת גבול – בתיק זה נחקר חשוד אחד אך התיק נסגר מחוסר ראיות.
- 3) התלונה מיום 1.10.02 בגין השגת גבול וגרימת נזק – בתיק זה נעשו מאמצים ופעולות חקירה ע"מ לאתר את העבריינים, אולם לא עלה בידנו לעלות על זהותם.

ד. תלונות נג'אח סעיד דענה – במשטרת חברון לא נמצאו תלונות ע"ש הנ"ל. לגבי אירוע פציעת הילד יזן בתאריך 13.7.03 – נפתח תיק בגין תקיפה חבלנית וחשוד קטין נחקר בתיק זה. התיק נמצא עדין בהליכי חקירה ובסופו יוחלט על המשך הטיפול לגביו.

ה. תלונות עיזת ודאוד נסאר א-דין – התלונות הוגשו ע"י בניהם של הנ"ל.

- 1) לענין תלונתו של סמיר נסאר א-דין ובנו עיזאת – נפתח תיק בגין התפרצות וגניבה, נעצרו 2 חשודים והתיק הועבר ליח' התביעות עם המלצה להעמידם לדין.
- 2) בגין תלונת מחמד נסאר א-דין ובנו דאוד בגין התפרצות וגניבה – גם בתיק זה נחקרו 2 חשודים והתיק הועבר ליח' התביעות במגמה להעמידם לדין.

3. לסיכום – מרחב חברון מטפל בכל תלונה ותלונה ומבצע פעולות חקירה רבות ע"מ לגלות ולאתר חשודים בכל תיק ותיק. ברי כי לא בכל תיק נמצא החשוד וגם כשנמצאים חשודים לא תמיד יש די ראיות ע"מ להביאם לדין. כאמור, נושא אכיפת החוק באזור חברון זוכה לטיפול ראוי, להתייחסות של פרקליטות המדינה ולבדיקות חוזרות ונשנות של הבג"צ לאור עתירות המוגשות ע"י עותרים הטוענים שעינינם לא מטופל כראוי ע"י שוטרי מרחב חברון.

ב ב ר כ ה
7 ( )
יונתן להב, סנ"ץ
יועמ"ש ש"י

העתק: ממ"ז ש"י